

ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัย
ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑลฯ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

สารนิพนธ์

เรื่อง

ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัยยาศัยที่สอดคล้องกับ
พฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลฯ

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต

วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

นางสาวปณยาพร มั่นหมาย

ผู้วิจัย

.....
ราชา มหากันธา

Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัลลภา ปิติสันต์

Ph.D.

ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์

.....
รองศาสตราจารย์อรรณพ ต้นละมัย, Ph.D.

คณบดี

วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล

.....
บุริม โอทกานนท์

M.B.A.

กรรมการสอบสารนิพนธ์

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือและสนับสนุนที่ดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ ทางผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณ ดร. ราชาน มหากันธา อาจารย์ผู้สอนประจำวิชา ผู้ให้คำปรึกษา คำแนะนำและวางกรอบตลอดการทำงานครั้งนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของทางวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ช่วยให้คำแนะนำในการทำงานครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกทราบบซึ่งในความกรุณาของท่านอาจารย์และบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง ที่สละเวลาในการทำงาน เพื่อให้ข้อมูลและความคิดเห็นต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาและให้คำตอบกับผู้วิจัย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาค้นคว้าสารนิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจได้ไม่มากนักน้อยรวมถึงเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่จะทำการศึกษาเรื่องนี้ต่อไป

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ของผู้วิจัยที่ให้การสนับสนุนทุกสิ่งทุกอย่างกับผู้วิจัย

ทั้งนี้ หากการศึกษานิพนธ์ฉบับนี้ มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ปณยาพร มั่นหมาย

ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

LEARNINGS ON DEMANDS AND MODELS OF EDUCATIONAL ACTIVITIES THAT ARE RELEVANT TO BEHAVIOR AND ATTITUDE OF ELDERLY PEOPLE IN BANGKOK AND SURROUNDING AREAS

ปริญญานิพนธ์ มัธยมศึกษา 5550148

กจ.ม.

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ดร.ราชา มหากันธา

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมทางการศึกษาตามอรรถศาสตร์ 2. ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอรรถศาสตร์ประเภทต่างๆในกลุ่มผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory Method) การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการค้นคว้าจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 10 ราย ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดการเรียนรู้หรือกิจกรรมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของผู้สูงอายุนั้น เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต (Life-Long Learning) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุให้ก้าวหน้าต่อไป

2. การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุแต่ละท่านนั้น มีความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงทัศนคติ พฤติกรรมของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาปรับปรุงวิธีการสอน รวมไปถึงจนถึงรูปแบบกิจกรรมทางการศึกษาตามอรรถศาสตร์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการที่แตกต่างกันเหล่านั้น

3. รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ หรือการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุนั้น กระบวนการเรียนรู้ หรือรูปแบบการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ เพื่อที่จะได้สามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้ได้เหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์ รวมถึงเกิดประโยชน์สูงสุดให้กับผู้สูงอายุ

ความสำคัญ : ผู้สูงอายุ/การศึกษา/เรียนรู้

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
1. ความหมายและคำสำคัญ	8
1.1 ผู้สูงอายุ	8
1.2 การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในวัยสูงอายุ	9
1.3 การปรับตัวของผู้สูงอายุ	12
1.4 การเรียนรู้	13
1.5 การศึกษาตามอัธยาศัย	13
2. แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	14
2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับทัศนคติ	14
2.2 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค	21
2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค	27
2.4 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้	29
2.5 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต	30
2.6 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย	31
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	39
บทที่ 4 ผลที่ได้จากการศึกษา	43
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	56
บรรณานุกรม	63

สารบัญ(ต่อ)

ภาคผนวก
ประวัติผู้วิจัย

หน้า
68
76

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงแบบจำลององค์ประกอบของทัศนคติ	16
2	แสดงถึงองค์ประกอบของทัศนคติ 3 ส่วน	17
3	แสดงรูปแบบพฤติกรรม การซื้อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การซื้อของผู้บริโภค	22
4	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค	25
5	ความต้องการ 5 ชั้น ของมาสโลว์	28
6	ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy	29
7	แสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย	40

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงในทศวรรษที่ผ่านมาพบว่าประชากรผู้สูงอายุซึ่งมีอายุตั้งแต่อายุ 65 ปีขึ้นไปมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งขนาดและสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากอัตราการตายและอัตราการเจริญพันธุ์ลดลงกล่าวคือใน พ.ศ. 2518 ประชากรโลกมีจำนวน 4,100 ล้านคน ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวน 350 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดร้อยละ 8.45 และจากการคาดประมาณประชากรในปี พ.ศ.2568 ประชากรโลกจะมีจำนวน 8,200,000 ล้านคน ประชากรผู้สูงอายุจะมีจำนวน 1,100 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดร้อยละ 13.41 นอกจากนี้แนวโน้มสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นยังเพิ่มขึ้น อีกทั้ง 2 ใน 3 ของผู้สูงในโลกลูกอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในภาคพื้นเอเชีย (United Nation,2007)

สำหรับข้อมูลประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า ปี พ.ศ. 2503 พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2543 มีประชากรผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 1.21 ล้านคน 2.44 ล้านคน และ 5.79 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดร้อยละ 4.61 ร้อยละ 5.46 และ ร้อยละ 9.15 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2551) จากการคาดประมาณประชากรในปี 2563 ประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 11.68 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดร้อยละ 16.78 ทำให้สัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นอีกด้วย ดังในปี พ.ศ. 2503 ประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีหรือมากกว่ามีถึงร้อยละ 34.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด และคาดว่าในปี พ.ศ. 2563 จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 39.6 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากมีอัตราการตายและอัตราการเจริญพันธุ์ลดลง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรไทย

สำหรับประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่าประเทศไทยได้ถูกจัดให้เป็นประเทศที่อยู่ในสังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี 2548 กล่าวคือ ในขณะที่ประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายুর้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พยากรณ์โครงสร้างประชากรไทยกำลังเปลี่ยนเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุว่า “ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุถึง 1 ใน 4 ของประชากรและเป็นสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบภายในช่วงระหว่างปี

พ.ศ. 2551- 2571 สัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.1 เป็นร้อยละ 23.5 หรือ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด”

จากผลการสำรวจของสำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ ระหว่างปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2550 พบว่าอัตราผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มทุกปี เฉลี่ยเกือบ 200,000 คนต่อปี โดยปี พ.ศ. 2548 ผู้สูงอายุจะเพิ่มอีก 194,549 คน ปี 2549 เพิ่มอีก 152,839 คน และปี 2550 เพิ่มอีก 194,338 คน รวมมีผู้สูงอายุจำนวน 7,040,657 คน และโดยเฉลี่ยผู้สูงอายุจะมีอายุยืนประมาณ 70 ปี อายุคาดหมายเฉลี่ยสูงขึ้นสำหรับผู้หญิงเป็น 74.9 ปีและผู้ชาย 69.9 ปี (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุประชากรในสังคมไทย อันมีสาเหตุหลักเนื่องมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ ”ภาวะประชากรสูงอายุ” ในประเทศไทยสูงขึ้น ก้าวสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” (Aging Society) และส่งผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศในอนาคตหากไม่มีนโยบายหรือแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมรองรับประเด็นที่เด่นชัดคือ จำนวนประชากรวัยแรงงานที่ลดลงจะมีผลต่อผลผลิตรวมของประเทศ นำสู่ความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อรองรับภาวะทางสังคมและครอบครัวที่สำคัญที่ผู้ใหญ่วัยแรงงานต้องดูแลคนสูงอายุที่เพิ่มขึ้น (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2549) ในขณะที่การจัดสรรทรัพยากรเพื่อผู้สูงอายุของประเทศเพิ่มขึ้น ผลกระทบต่อการจัดการด้านสังคมคือการพึ่งพิงสมาชิกในครอบครัวที่สูงขึ้น อันเนื่องมาจากสภาวะถดถอยทางกายภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

แม้ประชากรสูงอายุมียุยืนยาว แต่มิได้หมายความว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเหล่านั้นจะดีตามไปด้วย เนื่องจากปัจจัยสภาพร่างกายที่ทรุดโทรม สภาพแวดล้อมที่แย่ลง สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากระบบครอบครัวใหญ่ขยายกลายเป็นระบบครอบครัวเดี่ยว วัฒนธรรมดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวลดน้อยลง ทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งมากขึ้น ในขณะที่วัยทำงานมีส่วนน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรเด็กและผู้สูงอายุ ซึ่งหากมองในภาพรวมถือเป็นภาระของสังคมและในขณะเดียวกันก่อให้เกิดปัญหาโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม, 2550)

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและเป็นพื้นที่เป้าหมายของประเทศพัฒนาแล้ว โดยกำหนดให้เป็นบ้านหลังที่ 2 ของสังคมผู้สูงอายุหลายประเทศ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสและภัยคุกคามต่อสังคมผู้สูงอายุไทยด้วย โดยด้านหนึ่งประเทศไทยจะมีโอกาสมากขึ้นในการขยายตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพ การให้บริการด้านอาหารสุขภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแพทย์พื้นบ้าน

สถานที่ท่องเที่ยว และการพักผ่อนระยะยาวของผู้สูงอายุ จึงนับเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยและนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้

“สังคมผู้สูงอายุ” จึงเป็นประเด็นท้าทายสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ รัฐต้องเป็นผู้นำในการส่งเสริมให้เกิดกลไกขับเคลื่อนการทำงานอย่างเหมาะสมและสนับสนุนทรัพยากร รวมทั้งองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุ อาทิ การจัดการบริหารด้านสาธารณสุขปโภคและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับความต้องการด้านสังคม อารมณ์ สุขอนามัยและการเงิน นอกจากนี้การพัฒนาปัจจัย สิ่งที่เกี่ยวข้องของการมีประชากรสูงอายุในสังคมอย่างรอบด้านจะต้องเป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญด้วย เพื่อให้สังคมผู้สูงอายุไทยเป็นสังคมที่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ลดการพึ่งพิงประชากรวัยแรงงานลง

ประเทศไทยถือเอาอายุ 60 ปี เป็นเกณฑ์ในการเกษียณอายุการทำงาน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุให้ผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้ที่เกษียณอายุจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องเผชิญกับปัญหา 2 ประการพร้อมกันคือ การเป็นผู้เกษียณอายุและการเข้าสู่วัยสูงอายุ การเกษียณอายุเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการสูญเสีย ทำให้ผู้เกษียณต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างกะทันหัน เช่น การถูกลดบทบาทและสถานภาพในสังคมได้รับการยอมรับจากสังคมน้อยลง โอกาสการพบปะ/สมาคมกับผู้อื่นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ลดลง ผู้เกษียณอายุจะรู้สึกเหงา ว้าเหว เบื่อหน่าย รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ เป็นภาระของผู้อื่นก่อให้เกิดปัญหาด้านจิตใจตามมา โดยจะเกิดภาวะตึงเครียด เศร้าหมอง ซึ่งอาการทางจิตดังกล่าวเกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการสูงอายุ ซึ่งร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงสภาพในทางที่เสื่อมลงตามธรรมชาติและความเสื่อมนี้จะปรากฏชัดในวัยสูงอายุ นอกจากปัญหาสุขภาพทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจแล้ว ผู้สูงอายุยังต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญอีก 2 ประการ คือ ปัญหาการใช้เวลาและเศรษฐกิจ ด้านการใช้เวลา เมื่อเกษียณอายุการทำงานลง บทบาทหน้าที่ที่เคยทำมาตลอดยุคถึง จะมีเวลาว่างมากขึ้น หากไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะใช้เวลาที่มีอย่างไร จะเกิดความเหงา ว้าเหว นำไปสู่ปัญหาด้านจิตใจต่อไป ส่วนด้านเศรษฐกิจ การออกจากงานจะทำให้ขาดรายได้ แม้จะมีรายได้จากสวัสดิการต่างๆ หรือได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลาน แต่รายได้ก็ลดลงมากทำให้ผู้เกษียณอายุขาดความมั่นคงในการดำเนินชีวิตหลังเกษียณจากการทำงาน

การเตรียมความพร้อมหลังการเกษียณอายุการทำงาน หรือเข้าสู่สถานะผู้สูงอายุ เป็นการวางแผนอย่างหนึ่ง การคิดและการเตรียมการต่างๆ เป็นกระบวนการที่ควรต้องเริ่มตั้งแต่อายุในวัยทำงาน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเพื่อจะได้ค่อยๆ คຸ້ນชินกับการคิดเรื่องเกษียณการทำงาน รวมถึงมีเวลาวางแผนใช้ชีวิตอย่างรัดกุม การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุมิ

ประโยชน์ในการช่วยลดปัญหาการปรับตัวของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไป และมีความพึงพอใจในชีวิตวัยสูงอายุได้ สอดคล้องกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่พบว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุการทำงานเป็นวิธีการสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เกษียณอายุหรือผู้สูงอายุ สามารถใช้ชีวิตในวัยสูงอายุอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งลดภาระของครอบครัวและของรัฐที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาอันเกิดจากวัยสูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลได้ตระหนักถึงข้อเท็จจริงนี้จึงได้บรรจุยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรวัยสูงอายุที่มีคุณภาพไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) โดยมีมาตรการสำคัญคือการส่งเสริมหลักการประกันรายได้เพื่อวัยสูงอายุ การส่งเสริมและจัดการบริหารการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อความเข้าใจในชีวิตและพัฒนาการในแต่ละวัย และเพื่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2547 พบว่า การดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่คนในวัยต้นยังได้รับความสนใจและพัฒนาค่อนข้างต่ำ

ชีวิตที่ยืนยาวจึงไม่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต ผู้สูงอายุต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยดังคำกล่าวที่ว่า “แก่อย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีความสุข” โดยที่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไทยยังมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและพัฒนาสังคม ดังนั้นการเตรียมตัวสำหรับเข้าสู่วัยสูงอายุจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้สังคมไทยในอนาคตเป็น “สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและมีความสุข”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ได้ระบุความสำคัญของการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยสูงอายุ โดยการประสานงานการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ขณะเดียวกันในแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และ 2 ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ปี พ.ศ. 2548 ตลอดจนในปณิญาผู้สูงอายุ 9 ประการ ที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อพิทักษ์และคุ้มครองและส่งเสริมในเรื่องโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ มีศักยภาพ สามารถช่วยเหลือตนเองและสังคมได้

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ไว้ในมาตรา 7(1) ว่า การส่งเสริมและการสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้ เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้ และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพ

ชีวิตตามแนวทางพัฒนาประเทศกล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ตามอัธยาศัย ไว้ในมาตรา 8 ว่าการส่งเสริมและสนับสนุนหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจ และความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งใน ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ ประโยชน์ และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ และในมาตรา 9 ระบุว่าให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องคือ (1) ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์มีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเลือกรับบริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง (2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบและผู้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย มี การดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และ (3) ผู้ส่งเสริม สนับสนุนซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้มีการดำเนินการที่หลากหลายเพื่อ ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (กระทรวงการศึกษา, 2551)

จากข้อความในข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถเข้าไปมีบทบาทต่อผู้สูงอายุได้ รวมถึงใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษา ให้เป็นกิจกรรมที่มี ส่วนช่วยในการทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข ด้วยการส่งเสริมกิจกรรม การเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ผู้สูงอายุ 60 -74 ปี แต่งานวิจัยในประเทศไทย ที่เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการ เตรียมความพร้อมเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) มีอยู่เพียงจำนวนน้อย

จากความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่อง “ความ ต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและ ทักษะของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลฯ” เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมไปถึงการมีกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแก่ผู้สูงอายุ อัน จะนำไปสู่การเตรียมความพร้อมด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุให้มีศักยภาพใน การดำเนินชีวิตต่อไป

คำถามงานสารนิพนธ์

1. พฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุมีต่อการเรียนรู้เป็นอย่างไร
2. มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัธยาศัยประเภทต่างๆ

เช่น คนตรี ศิลปะ เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัธยาศัยประเภทต่างๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ที่สนใจนำข้อมูลที่ได้จากพฤติกรรมและทัศนคติของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการเรียนรู้ มาปรับปรุงการดำเนินการรูปแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น
2. ผู้ที่สนใจนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนากลยุทธ์และแนวทางระบบการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าวัยสูงอายุ
3. ผู้ที่สนใจนำข้อมูลที่ได้มาช่วยเสริมสร้างการเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและมีความสุขได้

ขอบเขต

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่จะทำการวิจัยออกเป็น 4 ส่วน คือ ประเด็นที่ศึกษา กลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ และระยะเวลา ดังนี้

1. ประเด็นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้จะมุ่งศึกษาในเรื่อง “การศึกษาความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล”

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 – 74 ปี ทั้งชายและหญิง โดยนับอายุตามปฏิทิน ทั้งในภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

3. พื้นที่

พื้นที่ศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

4. ระยะเวลา

ระยะเวลาของการศึกษาค้นคว้าทั้งหมดประมาณ 3 เดือน ตั้งแต่ต้นเดือน สิงหาคม 2556 ถึงปลายเดือนตุลาคม 2556

นิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งสามารถเลือกเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในเนื้อหาสาระ เกี่ยวกับกิจกรรมบันเทิง เช่น การเรียนดนตรี กิจกรรมศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงาน หรือใช้จินตนาการให้เกิดประโยชน์ เพื่อเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และเป็นการผ่อนคลายทำให้ชีวิตมีความสุข

วัยผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง โดยนับอายุตามปฏิทิน ทั้งในภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ภาครัฐ หมายถึง บุคคลที่เป็นข้าราชการ ทำงานในหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานจังหวัด เป็นต้น

ภาครัฐวิสาหกิจ หมายถึง บุคคลที่ทำงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เช่น การไฟฟ้าแห่งประเทศไทย การรถไฟแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ภาคเอกชน หมายถึง บุคคลที่มีรายได้ประจำจากผู้จ้าง เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วน สถานประกอบการ เป็นต้น

ภาคประชาชน หมายถึง บุคคลที่ไม่มีรายได้จากผู้จ้าง เช่น พ่อค้า แม่ค้า ประกอบอาชีพส่วนตัว เป็นต้น

การเตรียมความพร้อมด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ หมายถึง การเตรียมการวางแผนการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการยอมรับสภาวะแวดล้อมสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตาม อธิษาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความหมายและคำสำคัญ

1.1 ความหมายผู้สูงอายุ

1.2 การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในวัยสูงอายุ

1.3 การปรับตัวของผู้สูงอายุ

1.4 การเรียนรู้ (Learning Ecology)

1.5 การศึกษาตามอธิษาศัย

2. แนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

2.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

2.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตาม

อธิษาศัย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

ได้มีผู้ให้ความหมายของการสูงอายุด้วยการนับปีปฏิทิน นั่นคือ การใช้อายุเป็นเกณฑ์ ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในแถบยุโรป

ประเทศถือว่าอายุ 65 ปี เป็นวัยสูงอายุ (Hoghtel, 1994 : 4 อ้างถึงในพิชญาภรณ์ มูลศิลป์ 2539 : 11) แต่ในประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซียและประเทศญี่ปุ่น ถือว่าอายุ 55 ปี เป็นวัยสูงอายุ องค์การระหว่างประเทศถือว่า อายุ 60 ปี เป็นวัยสูงอายุ ประเทศนอร์เวย์ ถือว่าอายุ 70 ปี เป็นวัยสูงอายุ แต่องค์การอนามัยโลกได้แบ่งระดับการสูงอายุไว้ดังนี้ (นาตยา รัตนอัมภา, 2540 : 15)

กลุ่มที่ 1 อายุ 61-74 ปี เรียกว่าผู้สูงอายุ (elderly)

กลุ่มที่ 2 อายุ 75-90 ปี เรียกว่า คนชรา (old)

กลุ่มที่ 3 อายุ 90 ปีขึ้นไป เรียกว่าคนชรามาก (very old)

ประนอม โอทกานนท์ และจิราพร เกศพิชญาวัดนา (2537 : 36 อ้างถึงใน มัลลีย์ อุดตมางกูร, 2539 : 4) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป คำว่าสูงอายุ คือ Age หรือ Aged หรือ Aging หรือ Elderly เป็นคำที่ใช้ได้เหมือนกันหมด ซึ่งฮอลล์ (Hall, 1976 : 3-4 อ้างถึงใน มัลลีย์ อุดตมางกูร, 2539 : 4) ได้มีการแบ่งการสูงอายุไว้หลายลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 สูงอายุตามสภาพร่างกาย (biological aging) จะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสภาพและกระบวนการที่ปรากฏขณะที่มีอายุเพิ่มขึ้น

ลักษณะที่ 2 สูงอายุตามปีปฏิทิน (chromological aging) โดยการนับจากวัน เดือน ปี เกิดเป็นต้นไป และบอกได้ทันทีว่าใครอายุมากน้อยเพียงใด

ลักษณะที่ 3 สูงอายุตามสภาพสังคม (sociological aging) หมายถึง การสูงอายุนับจากสภาพที่จิตใจ แนวคิด ความจำ การเรียนรู้ เซอร์ปัญญา และลักษณะของบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่างๆ ของชีวิตแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ การสูงอายุจะหมายถึง การนับช่วงอายุแล้ว Smeltzer & Bare (1992 อ้างถึงในจิตติมาน แก้วขาว, 2539 : 1) ได้ให้ความหมายของการสูงอายุไว้ว่า การสูงอายุเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่เกิด และดำเนินต่อเนื่องไปจนถึงจากอายุขัยของสิ่งมีชีวิต ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ จะมีอยู่ 2 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 40 ปี การเปลี่ยนแปลงนี้จะมีลักษณะไปในทางการเจริญงอกงาม และสร้างเสริม แต่การเปลี่ยนแปลงในระยะที่ 2 เกิดขึ้นหลังจากอายุ 40 ปีไปแล้ว จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม โดยจะเป็นการลดอัตราความเจริญลงไปสู่ความเสื่อม ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงในระยะที่ 2 นี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การสูงอายุ หมายถึง การที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงที่ลดอัตราความเจริญลงไปสู่ความเสื่อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยนับตั้งแต่อายุ 60 ปีเป็นต้นไป

1.2 การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในวัยสูงอายุ

วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากมายสามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1.2.1 การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย

เมื่อบุคคลเลยวัยกลางคนไปแล้วร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลงและดำเนินไปอย่างช้าๆ โดยจะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและหน้าที่ของเซลล์เนื้อเยื่อในทุกระบบของร่างกายในอัตราและระยะเวลาที่ต่างกันของแต่ละบุคคล (ฐิติมาน แก้วขาว, 2539 : 9-13)

1.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์

ภาวะทางจิตใจจะมีความเกี่ยวข้องกับภาวะร่างกายอย่างใกล้ชิดเมื่อร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยที่เพิ่มขึ้น อารมณ์และจิตใจก็ย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย พัฒนาการทางจิตของผู้สูงอายุโดยทั่วไปอาจมีการเปลี่ยนแปลงคือ

1.2.2.1 บุคลิกภาพ (Personality) สาเหตุที่ทำให้บุคลิกภาพมีการเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุเกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงในแกนกลางของอัตมโนทัศน์ (Self-concept) (Hurlock, 1880, อ้างถึงในฐิติมาน แก้วขาว, 2539 : 13) ถ้าอัตมโนทัศน์มีการเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าใดก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพมากขึ้นเท่านั้นซึ่งการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์อาจเกิดเนื่องจากการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เมื่อมีอายุมากขึ้น การเผชิญกับความรู้สึกสูญเสียต่างๆ ในวัยสูงอายุและการได้รับความยอมรับจากสังคมยิ่งถ้าผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่ต้องการของผู้อื่นด้วยแล้วจะมีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไปง่ายขึ้น เช่น เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง มีพฤติกรรมถอยกลับ อ่อนไหวง่าย ใจน้อย และต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นมากเกินไป อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพในผู้สูงอายุนั้นมีน้อยแตกต่างกันในแต่ละบุคคลหรือผู้สูงอายุบางคนอาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย ทั้งนี้ขึ้นกับความสามารถในการเผชิญกับภาวะแวดล้อมและภาวะวิกฤติของแต่ละบุคคล

1.2.2.2 การเรียนรู้และความทรงจำ (Learning and memory)

เมื่ออายุมากขึ้นจะพบว่าการเรียนรู้เริ่มบกพร่องลงเมื่อเทียบกับผู้ที่อ่อนวัยกว่าโดยจะเริ่มเมื่ออายุประมาณ 40-50 ปี และเมื่ออายุ 70 ปีจะเริ่มเรียนรู้การทำงานได้ยากขึ้น ทั้งนี้แล้วแต่ความแตกต่างทางสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน ส่วนในด้านความจำนั้นผู้สูงอายุจะมีความยากลำบากในการจดจำระยะสั้น หรือสิ่งที่เกิดในปัจจุบันน้อยกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า แต่การเรียนรู้กับเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วจะไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งการที่ผู้สูงอายุมีความจำลดลงเล็กน้อยเป็นลักษณะปกติอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงจากการสูงอายุโดยทั่วไป แต่ภาวะความจำเสื่อมมากหรือน้อยมีความยากลำบากในการเรียกฟื้นคืนความจำมักมีผลกระทบมาจากมีพยาธิสภาพในสมอง (ฐิติมาน แก้วขาว, 2539 : 14)

1.2.2.3 ความริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในวัยผู้สูงอายุนี้ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าลดลงแต่จะพบว่าการทดสอบเรื่องความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้สูงอายุจะได้คะแนนน้อยลง อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและการถอยหนีเมื่อเผชิญกับปัญหาที่กระชั้นชิด

1.2.2.4 สติปัญญา (Intelligence) โดยทั่วไปสติปัญญาจะประกอบไปด้วยความสามารถในหลายๆด้าน เช่นความสามารถทางการพูด การคำนวณ การรับรู้ การนำเหตุผลมาใช้ และความสามารถในการจำ เป็นต้น ซึ่งมีการประเมินสติปัญญาโดยแบบวัดสติปัญญาวัยผู้ใหญ่ของเวสต์สเตอร์ (จูติมาน แก้วขาว, 2539 : 14) พบว่าความสามารถทางสติปัญญาของคนจะอยู่ในระดับสูงสุดเมื่ออายุ 24 ปีและเริ่มลดน้อยลง หลังจาก 30 ปี ซึ่งจะลดลงไปเรื่อยๆจนถึงวัยสูงอายุ อย่างไรก็ตามในผู้สูงอายุ ปกติที่ไม่มีความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายและจิตใจและสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี อาจมีการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญาในทางเสื่อมลงเล็กน้อยหรืออาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลยในบุคคลเดียวกัน

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านพัฒนาการทางจิตที่อาจพบได้ในผู้สูงอายุแล้ว ภาวะทางอารมณ์ของผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย จากการที่ผู้สูงอายุมักจะพบกับความสูญเสียมากมายไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก การสูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคมและสัมพันธ์ภาพในครอบครัว รวมไปถึงการสูญเสียสมรรถนะทางเพศร่วมกับการถูกจำกัดทางด้านความสามารถด้านร่างกาย อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามวัย หรือจากโรคเรื้อรังที่ตนเองเป็นอยู่ก็ตาม สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าความมีคุณค่าในตนเองลดต่ำลง ถ้าผู้สูงอายุได้รับความสนใจและการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลที่ใกล้ชิดน้อยกว่าที่ควรจะเป็นด้วยแล้ว จะยิ่งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเหงา และว้าเหว่ จนกระทั่งเกิดความผิดปกติทางจิตที่รุนแรงและเป็นอันตรายต่อชีวิตตามมา

1.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นอกจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและจิตใจที่ผู้สูงอายุจะต้องพบแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากผู้สูงอายุจะมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสังคมลดลง โดยเริ่มมาจากวัยกลางคน อันเนื่องมาจากการสูญเสียบทบาทเดิมที่เคยเป็น ส่วนสาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุสามารถสรุปได้ดังนี้ (Burank, 1986 : 73-86)

1.2.3.1 การปลดเกษียณหรือการออกจากงาน บุคคลที่ทำงานเมื่อปลดเกษียณในระยะแรกอาจรู้สึกยินดีและเป็นอิสระที่ไม่ต้องรับผิดชอบสิ่งใดๆ อีก แต่ความรู้สึกเช่นนี้จะมิอยู่ไม่นานต่อมาก็จะมีความรู้สึกที่ตนเองต้องประสบกับความสูญเสียต่างๆ ไม่ว่า

จะเป็นสถานภาพและบทบาททางสังคม การสมาคมกับเพื่อนฝูง สูญเสียรายได้ และแบบแผนการดำเนินชีวิต

1.2.3.2 การเปลี่ยนแปลงทางครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางครอบครัวที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือโครงสร้างของครอบครัวในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวรวมทั้งสถานะเศรษฐกิจที่บีบบังคับให้สมาชิกในครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงดูผู้สูงอายุได้เหมือนก่อน ผู้สูงอายุจึงมีแนวโน้มที่จะถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดของผู้สูงอายุคือการเสียชีวิตของคู่ครอง หรือญาติพี่น้องที่ร่วมคบหากันมานาน ผู้สูงอายุที่เคยอยู่กับคู่ครองเมื่อต้องมาตายจากกัน ทำให้ขาดคู่คิด เกิดความเหงา ว้าเหว่ และขาดกำลังใจในการมีชีวิตอยู่ได้

1.2.3.3 การเปลี่ยนแปลงบทบาท ผู้สูงอายุต้องพบกับสถานะเสื่อมถอยของสุขภาพ และต้องพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่น บทบาทต่างๆ ทางสังคมในครอบครัวที่เคยมีต้องมาสูญเสียไปทำให้มีความรู้สึกกดดันทางจิตใจที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นมาก เนื่องจากสภาวะทางร่างกายที่ไม่สามารถเอื้ออำนวยให้ปฏิบัติกิจกรรมตามที่ตนต้องการได้

จะเห็นได้ว่าผู้เกษียณอายุหรือบุคคลซึ่งเป็นผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากการสูงอายุคือมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้เกษียณอายุเอง อย่างไรก็ตามในสภาวะสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป อาจส่งผลให้ผู้เกษียณอายุปัจจุบันต้องพบกับปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความต้องการและรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุหรือผู้เกษียณอายุในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล ซึ่งจะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้เกษียณอายุมีการเตรียมตัวต่อการยอมรับการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์สังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข

1.3 การปรับตัวของผู้สูงอายุ

พาวเวล (Powell, 1986 : 37) ให้ความหมายของการปรับตัวว่า เป็นกระบวนการต่อเนื่องในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสุขสบายที่สมบูรณ์ เพื่อคงความสมดุลในขณะที่บุคคลได้รับสิ่งรบกวนสิ่งแวดล้อม

พอลลอก, คริสเตียน และแซนด์ (Pollock, Christian & Sands, 1990 : 302) ได้กล่าวถึงการปรับตัวว่าเป็นกระบวนการซับซ้อนที่เป็นความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

รอย (Roy, 1991 : 21) ได้ให้ความหมายว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการตอบสนองทางบวกของบุคคลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน เพื่อคงไว้ซึ่งความสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยมีเป้าหมายในการปรับตัวเพื่อการเจริญเติบโต การมีชีวิตอยู่รอด การสืบทอดเผ่าพันธุ์ และความรอบรู้ต่อการเอาชนะอุปสรรค

สรุปการปรับตัว หมายถึง กระบวนการปฏิกริยาตอบสนองของบุคคลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตเมื่อมีสิ่งมารบกวนหรือมีการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อคงไว้ซึ่งสภาพสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสังคม เป็นผลให้เกิดภาวะสุขภาพที่ดี และสอดคล้องกับผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจหรืออารมณ์ และสังคม

1.4 การเรียนรู้(Learning Ecology)

การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางความคิด มนุษย์เราสามารถเรียนรู้ได้จาก การได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การเห็น รวมถึงผ่านการใช้ สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นส่วนส่งผ่าน

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราววูฒิภาวะหรือสัญชาตญาณ(Klein,1991:2)

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเนื่องมาจากประสบการณ์ (ประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ทางอ้อม)

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมหรือจากการฝึกหัด (สุรางค์ โคว์ตระกูล :2539)

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด และพฤติกรรมนั้นอาจจะคงอยู่ระยะหนึ่งหรือตลอดไปก็ได้

สรุปการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม ความคิด ความสามารถ

1.5 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งสามารถเลือกเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนา เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยาย

ประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้นอุบัติเหตุ (วิศนิ ศิลตระกูล และ อมรา ปฐกัญญาบุรณ์, 2544: 2-3)

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538: 83)

สรุปการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาจากแหล่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต หรือตามรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ หรือความบันเทิง รวมถึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุข โดยไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร หรือไม่มีสถานที่เรียนที่แน่นอน จะเรียนที่ไหนก็ได้ และที่สำคัญคือสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นได้ในทุกๆ ช่วงวัยตลอดชีวิต

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติถือเป็นกิริยาท่าที ความรู้สึกรวม ๆ ของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจหรือประสาท ซึ่งแสดงออกเพื่อโต้ตอบต่อสิ่งเร้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยจะแสดงออกในทางสนับสนุนเห็นดีเห็นชอบด้วยหรือต่อต้าน ไม่เห็นดีเห็นชอบด้วยก็ได้ (บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธ์, 2540, หน้า 11-12)

ทัศนคติ (Attitude) เป็นความรู้สึก และความคิดโดยรวมของบุคคล ซึ่งอาจเป็นทางบวกหรือทางลบ เช่น ความชอบ ความมีอคติ ข้อคิดเห็น ความกลัว ความเชื่ออย่างมั่นคง ที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยทัศนคติจะแสดงออกมาทางความคิดเห็น (Opinion) ดังนั้นจึงถือได้ว่าความคิดเห็นของบุคคล เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงทัศนคติของบุคคลนั่นเอง (L.L Thurstone and E.J. Chave, 1966, p. 6-7)

ทัศนคติ คือ ความรู้สึก และความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้านพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด (L. Mun, 1971, p. 77)

ทัศนคติของผู้บริโภค (Consumer Attitudes) เป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อนักการตลาด เพราะทัศนคติจะมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า และในทางกลับกัน ประสบการณ์จากการใช้สินค้าดังกล่าวก็จะมีผลต่อทัศนคติของผู้ใช้นั้นเช่นกัน ทัศนคติเป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ การกระทำ สภาพการณ์ และอื่นๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งถึงสภาพจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลายสิ่งที่มีผลให้เกิดการกระทบหรือแสดงออกเกิดเป็นพฤติกรรมทัศนคติเป็นตัวการสำคัญอันหนึ่งที่เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งส่วนใหญ่จะแสดงออกมาในลักษณะของความรู้สึก (ถวิล ธาราโกชน, 2532, หน้า 45)

นพมาศ ธีรเวทิน (2535, หน้า 126) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง การรวบรวมเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความเห็น ความเชื่อ และความจริง ซึ่งอาจจะเป็นการประเมินที่เกี่ยวข้องกัน และมีแนวโน้มจะก่อให้เกิดพฤติกรรมชนิดใดชนิดหนึ่งในขั้นต่อไป

ธงชัย สันติวงษ์ (2537, หน้า 160) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง สิ่งซึ่งเราทำการอธิบายด้วยวิธีการอ้างอิงถึงสิ่งที่อยู่ในความนึกคิดของผู้บริโภคที่เป็นเหตุทำให้มีผลกระทบต่อบรรยากาศของพฤติกรรมที่แสดงออก

ออลพอร์ท (Allport, 1967) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาพของความพร้อมทางจิตซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์และสภาวะความพร้อมจะเป็นตัวกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสภาวะการณ์ต่าง ๆ (ถวิล ธาราโกชน, 2532, หน้า 45)

จากความหมายทั้งหมด สรุปทัศนคติ หมายถึง เรื่องราวที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลแต่ละบุคคลเป็นการจัดระเบียบแนวความคิด ความเชื่อ อุปนิสัย ความรู้สึกนึกคิด และสิ่งจูงใจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ ซึ่งจะเป็เหตุให้มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ โดยจะแสดงออกของทัศนคติในทางสนับสนุนเห็นดีเห็นชอบด้วยหรือต่อต้าน ไม่เห็นดีเห็นชอบด้วยก็ได้

2.1.1 องค์ประกอบของทัศนคติ

เฮนรี่ (Henry, 1995, 267) ได้เสนอแนวคิดว่าองค์ประกอบของทัศนคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบทางความคิด หรือการรับรู้ เป็นความเชื่อ ความรู้หรือความเข้าใจ เกี่ยวกับสิ่งใด เช่น ตราสินค้า ซึ่งความเชื่อในวัตถุเดียวกันอาจจะแตกต่างกันได้ในแต่ละบุคคล

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก คือ ความรู้สึกโดยรวมในเรื่องของความชอบ และอารมณ์ที่มีต่อวัตถุนั้น ๆ เช่น อาจเกิดจากผลของการประเมินในคุณสมบัติหลาย ๆ คุณสมบัติของสินค้าก็ได้ เรื่องของความรู้สึกนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลและสถานการณ์ด้วย

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม คือ แนวโน้มในการกระทำหรือการแสดงออก ความโน้มเอียงที่จะซื้อผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 1 แสดงแบบจำลององค์ประกอบของทัศนคติ

ที่มา : Assael, Henry : (1995). *Consumer Behavior and Marketing Action*. P.267. 5th ed. The United of America : International Thomson Publishing.

จากภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้หรือความเชื่อนั้นมีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อตราสินค้าและส่งผลต่อพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น ซึ่งการเข้าใจในองค์ประกอบนี้สิ่งสำคัญต่อนักการตลาดเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นสิ่งที่ช่วยบ่งชี้ในความสำเร็จของกลยุทธ์การตลาด สามารถแสดงด้วยทฤษฎีหลายคุณสมบัติของพีชเบียน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้หรือความเชื่อกับทัศนคติ

ชิฟแมน และคานุก (Schiffman and Kanuk , 2000, p. 200) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่าเป็นความโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ ทำให้มีพฤติกรรมลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง และได้กำหนดองค์ประกอบทัศนคติไว้ 3 ส่วน ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงถึงองค์ประกอบของทัศนคติ 3 ส่วน

ที่มา : Schiffman, Leon G. and Kanuk, Leslie Lazar. (2000). *Consumer Behavior*, p. 203

จากภาพที่ 2 แสดงถึงองค์ประกอบของทัศนคติ 3 ส่วน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. ส่วนของความเข้าใจ (Cognitive component) คือ ความรู้ (Knowledge) การรับรู้ (Perception) ความเชื่อ (Beliefs) อาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งในส่วนของความเร็วและการรับรู้จะได้รับจากประสบการณ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลายแหล่งข้อมูล และความรู้ี้จะมีผลกระทบต่อความเชื่อ (Beliefs)

2. ส่วนของความรู้สึก (Affective component) จะสะท้อนอารมณ์ (Emotion) หรือความรู้สึก (Feeling) ของผู้บริโภคที่มีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ในเรื่องความชอบและอารมณ์ที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ

3. ส่วนของพฤติกรรม (Conative component หรือ Behavior หรือ Doing) จะสะท้อนถึง แนวโน้มจะมีพฤติกรรมของผู้บริโภค หรือแนวโน้มการกระทำที่แสดงออกหรือความโน้มเอียงที่จะซื้อสินค้าจากทัศนคติที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของทัศนคติสรุปได้ว่า ทัศนคตินั้นมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการซื้ออย่างต่อเนื่องนั้น ผู้บริโภคจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีการรับรู้ และมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการ ซึ่งจะทำให้เกิดความชอบตามมาและจะมีแนวโน้มที่เป็นไปได้ ในการที่จะตัดสินใจซื้อสินค้าหรือใช้บริการนั้น ๆ

2.1.2 คุณลักษณะของทัศนคติ

ธงชัย สันติวงษ์ (2539) ได้สรุปคุณลักษณะของทัศนคติไว้ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่มิอยู่ภายใน กล่าวคือ เป็นเรื่องของระเบียบความนึกคิดที่เกิดขึ้นภายในของแต่ละบุคคล

2. ทักษะคิดจะมีใช้สิ่งที่มีมาแต่กำเนิด แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนได้เกี่ยวข้องอยู่ด้วยในภายนอก และทักษะคิดจะก่อตัวจากการประเมินหลังจากที่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอกดังกล่าว แสดงว่า ทักษะคิดที่มีอยู่จะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้

3. ทักษะคิดจะมีลักษณะมั่นคงถาวร กล่าวคือ ภายหลังจากที่ทักษะคิดได้ก่อตัวขึ้นมาแล้ว ทักษะคิดนั้นจะมีความมั่นคงถาวรตามสมควร และไม่เปลี่ยนแปลงทันทีที่ได้รับตัวกระตุ้นที่แตกต่างไป ทั้งนี้เพราะทักษะคิดที่ก่อตัวขึ้นนั้น จะมีกระบวนการคิด วิเคราะห์ ประเมิน และสรุปจัดระเบียบเป็นความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงย่อมต้องใช้เวลาเพื่อกระบวนการดังกล่าวด้วย

4. ทักษะคิดจะมีความหมายอ้างอิงถึงตัวบุคคลและสิ่งของเสมอ ทักษะคิดไม่ได้เกิดขึ้นมาจากภายในแต่เป็นสิ่งที่ก่อตัว หรือเรียนรู้จากสิ่งที่มีตัวตนที่อ้างอิงได้ สิ่งที่ใช้อ้างอิงเพื่อการสร้างทักษะคิดอาจจะเป็นตัวบุคคล กลุ่มคน สถาบัน สิ่งของ ค่านิยม เรื่องราวทางสังคมหรือแม้แต่ความนึกคิดต่างๆ

ชิฟแมน และคานุก (Schiffman and Kanuk, 1994) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับลักษณะของทักษะคิด (Attitude) หมายถึง ความโน้มเอียงที่เรียนรู้เพื่อให้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรืออาจหมายถึง การแสดงความรู้สึภายในที่สะท้อนว่าบุคคลมีความโน้มเอียง พยายามหรือไม่พยายามต่อบางสิ่งบางอย่าง เช่น ทรานสิทต้า บริการ ร้านค้าปลีก เนื่องจากเป็นผลของกระบวนการทางจิตวิทยา ทักษะคิดไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรงแต่ต้องแสดงว่าบุคคลกล่าวถึงอะไรหรือทำอะไร

2.1.3 การก่อตัวของทักษะคิด

ทักษะคิดจะก่อตัวขึ้นมาและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยหลายประการคือ

2.1.3.1 การจูงใจทางร่างกาย (Biological Motivations)

ทักษะคิดจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งกำลังดำเนินการตอบสนองตามความต้องการ หรือแรงผลักดันพื้นฐานทางร่างกายอยู่ ตัวบุคคลจะสร้างทักษะคิดที่ดีต่อบุคคลหรือสิ่งของที่สามารถช่วยให้เขามีโอกาสตอบสนองความต้องการของตนได้ และในทางตรงกันข้ามจะสร้างทักษะคิดที่ไม่ดีต่อสิ่งของหรือบุคคลที่ขัดขวางมิให้เขาตอบสนองความต้องการได้

2.1.3.2 ข่าวสารข้อมูล (Information) ทักษะคิดจะมีพื้นฐาน

มาจากชนิด และขนาดของข่าวสารข้อมูลที่แต่ละคนได้รับมา รวมทั้งขึ้นอยู่กับลักษณะของแหล่งที่มาของข่าวสารข้อมูลอีกด้วย ด้วยกลไกของการเลือกเฟ้นในการมองเห็น และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ข่าวสารข้อมูลบางส่วนที่เข้ามาสู่ตัวบุคคลนั้น จะทำให้บุคคลนั้นเก็บไปคิดและสร้างเป็นทักษะคิดขึ้นมาได้

2.1.3.3 การเกี่ยวข้องกับกลุ่ม (Group Affiliation) ทักษคติบางอย่าง อาจจะมาจกกลุ่มต่างๆ ที่เขาเกี่ยวข้องกับอยู่ด้วย เช่น ครอบครัว วัดที่ไปประกอบศาสนกิจ กลุ่มเพื่อนร่วมงาน กลุ่มกีฬา และกลุ่มสังคมต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มของครอบครัว และกลุ่มเพื่อนร่วมงาน เป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุดที่จะเป็นแหล่งสร้างทัศนคติให้แก่บุคคลที่อยู่ในกลุ่มดังกล่าวได้

2.1.3.4 ประสบการณ์ (Experience) ประสบการณ์ของคนที่มีต่อวัตถุ สิ่งของย่อมเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้บุคคลต่าง ๆ ตีค่าสิ่งที่เขาได้มีประสบการณ์มานั้นจะกลายเป็นทัศนคติได้ เช่น หากคนใดคนหนึ่งคิดใจในรสอาหารที่ภัตตาคารแห่งหนึ่ง เขาอาจมีทัศนคติที่ดีต่อร้านนั้นและจะกลับไปกินอีกเสมอ แต่ถ้าหากเกิดความไม่ชอบใจ หรือผิดหวังครั้งใดครั้งหนึ่ง ก็อาจทำให้ทัศนคติเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดีจนทำให้ไม่กลับไปกินอีกเลย

2.1.3.5 ลักษณะท่าทาง (Personality) มีส่วนทางอ้อมที่สำคัญในการสร้างทัศนคติให้กับตัวบุคคลถึงแม้ว่าลักษณะท่าทางจะเป็นเรื่องที่มีความหมายกว้างที่สุด ตามที่กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ลักษณะท่าทางหลายประการต่างก็มีส่วนทางอ้อมที่สำคัญในการสร้างทัศนคติให้กับตัวบุคคลได้ด้วย

2.1.4 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้บริโภค (Consumer Attitude Change)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539, หน้า 207-214) ได้เสนอแนวคิดว่ากลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Strategies of attitude change) ของผู้บริโภคเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับนักการตลาดซึ่งมีโอกาสที่จะเป็นผู้นำตลาด และมีจำนวนลูกค้าที่มีความนิยมและมีความภักดี จุดมุ่งหมาย คือ การสร้างทัศนคติด้านบวกที่มีอยู่ของลูกค้าเอาไว้เพื่อไม่ให้พ่ายแพ้แก่คู่แข่งอันวัตถุประสงค์ของนักการตลาด คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของลูกค้าและคู่แข่ง และพยายามเอาชนะให้ได้ระหว่างกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของลูกค้าและคู่แข่ง และกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงที่จัดทำให้ กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงทัศนคติมีรายละเอียดดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงหน้าที่การจูงใจขั้นพื้นฐาน

- 1.1 หน้าที่ในการสร้างผลประโยชน์
- 1.2 หน้าที่ในการป้องกัน
- 1.3 หน้าที่ในการแสดงมูลค่า
- 1.4 หน้าที่ในการให้ความรู้
- 1.5 การรวมหลายหน้าที่

2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผลิตภัณฑ์กับกลุ่มเป้าหมาย เหตุการณ์ หรือเหตุผลเฉพาะ

3. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่ขัดแย้งกัน 2 ประการ

4. การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของโมเดลคุณสมบัติหลายประการ

4.1 การเปลี่ยนแปลงการประเมินคุณสมบัติที่เกี่ยวข้อง

4.2 การเปลี่ยนแปลงความเชื่อในตราสินค้า

4.3 การเพิ่มคุณสมบัติ

4.4 การเปลี่ยนคะแนนตราสินค้าทั้งหมด

5. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อถือของผู้บริโภคเกี่ยวกับตราสินค้าของกลุ่มแข่งขัน

6. Elaboration Likelihood Model (ELM)

เสรี วงษ์มณฑา (2542, หน้า 110) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude change) ว่า ทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงได้โดยได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ตรง ครอบครัว เพื่อนและเครื่องมือการตลาดของนักการตลาด ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงการจูงใจขั้นพื้นฐาน (Basic motivation) ของมนุษย์ ซึ่งหน้าที่การจูงใจขั้นพื้นฐานประกอบด้วย

1. หน้าที่ในการสร้างผลประโยชน์ (Utilitarian function) เป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้บริโภคเพราะประโยชน์ของตราสินค้าที่มีต่อผู้บริโภค การใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดโดยเฉพาะการส่งเสริมการตลาด เช่น การลด แลก แจก แถม ชิงโชค ฯลฯ เครื่องมือเหล่านี้ถือว่ามีประโยชน์โดยตรงกับผู้บริโภค

2. หน้าที่ในการป้องกันความเป็นตัวเอง (The ego-defensive function) เป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยชี้ถึงความภาคภูมิใจ สถานะของบุคคล หรือภาพพจน์ส่วนตัว

3. หน้าที่ในการแสดงค่านิยมส่วนตัว (The value-expressive function) เป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยชี้ถึงค่านิยมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ค่านิยมและรูปแบบการดำรงชีวิตของผู้บริโภคตลอดจนบุคลิกภาพของสินค้าชี้ถึงบุคลิกภาพของผู้บริโภค

4. หน้าที่ในการให้ความรู้ (The knowledge function) เป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยการให้ความรู้และความเข้าใจกับผู้บริโภค

จะเห็นได้ว่าทัศนคติย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการจูงใจให้ผู้บริโภคมีความรู้ สร้างความเชื่อและมีค่านิยมต่าง ๆ จะทำให้ทัศนคติของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะทำให้มีการแข่งขันทางการค้าเกิดขึ้น จะส่งผลให้มีการปรับปรุงพัฒนากลยุทธ์การตลาดต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความ

ต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าผู้บริโภคจะมีทัศนคติที่อยู่ในระดับความมั่นคงอยู่ก็ตาม ทัศนคติต่าง ๆ เหล่านี้มีได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ ความจริงแล้วการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่าง ๆ ของผู้บริโภคในระยะยาวมีความสำคัญต่อผู้บริโภคเท่า ๆ กับที่ผู้บริโภคต้องมีทัศนคติที่มั่นคงในระยะสั้น ความมั่นคงของทัศนคติทำให้เราสามารถปฏิบัติการต่าง ๆ ติดต่อกันได้ แต่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติก็ทำให้เราสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลหนึ่งหรือผู้บริโภคผู้หนึ่ง ๆ ได้เช่นกัน

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง พฤติกรรมซึ่งผู้บริโภคทำการค้นหา การซื้อ การใช้ การประเมินผล การใช้สอยผลิตภัณฑ์ และการบริการ ซึ่งคาดว่าจะสนองความต้องการของเขา (Schiffman and Kanuk, 1994)

ชิฟแมน และคานุก (Schiffman and Kanuk, 1987) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมของผู้บริโภคไว้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ผู้บริโภคแสดงออกไม่ว่าจะเป็นการเสาะหา ซื้อ ใช้ ประเมินผล หรือการบริโภคผลิตภัณฑ์ บริการ และแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งผู้บริโภคคาดว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการของตนได้เป็นการศึกษาการตัดสินใจของผู้บริโภคในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งเงิน เวลา และกำลังเพื่อบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ อันประกอบด้วย ซื้ออะไร ทำไมจึงซื้อ ซื้อเมื่อไร อย่างไร ที่ไหน และบ่อยแค่ไหน

แองเจิล คอลแลต และแบลคเวลล์ (Engel Kollat and Blackwell, 1968) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภคว่า หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มาและการใช้ซึ่งสินค้าและบริการ ทั้งนี้หมายรวมถึง กระบวนการตัดสินใจซึ่งมีมาอยู่ก่อนแล้ว และซึ่งมีส่วนในการกำหนดให้มีการกระทำดังกล่าว

การศึกษาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคต้องมีการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อและการใช้ของผู้บริโภคเพื่อทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรมการซื้อและการใช้ของผู้บริโภคคำตอบที่ได้จะช่วยให้นักการตลาดสามารถจัดกลยุทธ์การตลาดที่สามารถสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม

คำถามที่ใช้เพื่อค้นหาลักษณะพฤติกรรมผู้บริโภคคือ 6Ws และ 1H ซึ่งประกอบด้วย WHO? WHAT? WHY? WHO? WHEN? WHERE? และ HOW? เพื่อค้นหาคำตอบ 7 ประการ ซึ่งประกอบด้วย

1. ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย (Who is in the target market ?) เป็นคำถามเพื่อทราบลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่บริโภคอาหารชีวจิต ซึ่งเกี่ยวกับด้านประชากรศาสตร์ และพฤติกรรมการซื้อ

2. ผู้บริโภคซื้ออะไร (What does the consumer buy ?) เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้บริโภคต้องการซื้อต้องการได้จากผลิตภัณฑ์ ซึ่งเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือประโยชน์ของอาหารชีวิต
3. ทำไมผู้บริโภคจึงซื้อ (Why does the consumer buy ?) วัตถุประสงค์ในการซื้อของผู้บริโภคว่าจะซื้อเพื่ออะไร เช่น ต้องการรักษาสุขภาพ บริโภคตามญาติหรือเพื่อน ๆ
4. ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ (Who participates in the buying ?) บทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วย ผู้ริเริ่ม ผู้มีอิทธิพล ผู้ตัดสินใจซื้อ ผู้ซื้อ ผู้ใช้
5. ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (When does the consumer buy ?) โอกาสในการซื้อ เช่น ช่วงวันใดของเดือน ช่วงเวลาใดของวัน
6. ผู้บริโภคซื้อที่ไหน (Where does the consumer buy ?) ช่องทางหรือแหล่งที่ผู้บริโภคไปทำการซื้อ เช่น ร้านสะดวกซื้อ
7. ผู้บริโภคซื้ออย่างไร (How does the consumer buy ?) ขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วย การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก ตัดสินใจซื้อ ความรู้สึกภายหลังการซื้อ

โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภค

โมเดลพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior Model) เป็นการศึกษาถึงเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการที่เกิดสิ่งกระตุ้น (Stimulus) ที่ทำให้เกิดความต้องการสิ่งกระตุ้นผ่านเข้ามาในความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อจะได้รับอิทธิพลจากลักษณะต่าง ๆ ของผู้ซื้อ แล้วจะมีการตอบสนอง (Buyer's response) หรือ การตัดสินใจของผู้ซื้อ (Buyer's purchase decision)

ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบพฤติกรรมกรรมการซื้อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการซื้อของผู้บริโภค

ที่มา : Kotler, Philip. (1997). *Marketing Management Analysis, Planning, Implementation and Control*. P.172. 9th ed. New Jersey : A Simon & Schuster Company.

จากภาพที่ 3 แสดงให้เห็นว่าจุดเริ่มต้นของโมเดลนี้อยู่ที่สิ่งกระตุ้น (Stimulus) ให้ความต้องการก่อน แล้วทำให้เกิดการตอบสนอง (Response) ดังนั้นโมเดลนี้จึงอาจเรียกว่า S-R Theory โดยมีรายละเอียดของทฤษฎีดังนี้

1. สิ่งกระตุ้น (Stimulus) สิ่งกระตุ้นอาจเกิดขึ้นเองจากภายในร่างกายและสิ่งกระตุ้นจากภายนอกนักการตลาดจะต้องสนใจและจัดสิ่งกระตุ้นภายนอก เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการผลิตภัณฑ์ สิ่งกระตุ้นถือว่าเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการซื้อสินค้าซึ่งอาจใช้เหตุจูงใจซื้อด้านเหตุผล และใช้เหตุจูงใจให้ซื้อด้านจิตวิทยา (อารมณ์) ก็ได้ สิ่งกระตุ้นภายนอกประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1.1 สิ่งกระตุ้นทางการตลาด (Marketing stimulus) เป็นสิ่งกระตุ้นที่นักการตลาดสามารถควบคุมและต้องจัดให้มีขึ้น เป็นสิ่งกระตุ้นที่เกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย

1.1.1 สิ่งกระตุ้นด้านผลิตภัณฑ์ (Product) เช่น ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สวยงามเพื่อกระตุ้นความต้องการ

1.1.2 สิ่งกระตุ้นด้านราคา (Price) เช่น การกำหนดราคาสินค้าให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ โดยพิจารณาจากค่าเป้าหมาย

1.1.3 สิ่งกระตุ้นด้านการจัดช่องทางการจำหน่าย (Distribution หรือ place) เช่น การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ทั่วถึงเพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้บริโภคถือว่าการกระตุ้นความต้องการซื้อ

1.1.4 สิ่งกระตุ้นด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เช่น การโฆษณาสม่ำเสมอการใช้ความพยายามของพนักงานขาย การลด แลก แจก แถม การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลทั่วไปเหล่านี้ ถือว่าเป็นสิ่งกระตุ้นความต้องการซื้อ

1.2 สิ่งกระตุ้นอื่น ๆ (Other stimulus) เป็นสิ่งกระตุ้นความต้องการผู้บริโภคที่อยู่ภายนอกองค์กรซึ่งบริษัทควบคุมไม่ได้ สิ่งกระตุ้นเหล่านี้ ได้แก่

1.2.1 สิ่งกระตุ้นทางเศรษฐกิจ (Economic) เช่น ภาวะเศรษฐกิจ รายได้ของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อความต้องการของบุคคล

1.2.2 สิ่งกระตุ้นทางเทคโนโลยี (Technological)

1.2.3 สิ่งกระตุ้นทางกฎหมายและการเมือง (Law and political)

1.2.4 สิ่งกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Cultural)

1.3 ลักษณะของผู้ซื้อ (Buyer's characteristics) ลักษณะของผู้ซื้อที่มีอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ คือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านจิตวิทยา

1.4 กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้ซื้อ (Buyer decision process) ประกอบด้วย ขั้นตอนการรับรู้ความต้องการ (ปัญหา) การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ

2. กล่องดำหรือความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ (Buyer's black box) ความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อที่เปรียบเสมือนกล่องดำ (Black box) ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่สามารถทราบได้ จึงต้องพยายามค้นหา ความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อได้รับอิทธิพลจากลักษณะของผู้ซื้อ และกระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ

3. การตอบสนอง (Buyer's Response) การตอบสนองหรือการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อ ผู้บริโภคจะมีการตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การเลือกผลิตภัณฑ์ เช่น การเลือกผลิตภัณฑ์อาหารเข้า มีทางเลือกคือนมสดกล่อง บะหมี่สำเร็จรูป ขนมห้าง

3.2 การเลือกตราสินค้า เช่น ถ้าผู้บริโภคเลือกนมสดกล่อง จะเลือกยี่ห้อ โฟร์โมสต์ ฯลฯ

3.3 การเลือกผู้ขาย เช่น ผู้บริโภคจะเลือกห้างสรรพสินค้าใดหรือร้านค้าใกล้บ้านร้านใด

3.4 การเลือกเวลาในการซื้อ เช่น ผู้บริโภคจะเลือกเวลา เข้า กลางวัน หรือ เย็น ในการซื้อนมสดกล่อง

3.5 การเลือกปริมาณการซื้อ เช่น ผู้บริโภคจะเลือกกว่าจะซื้อหนึ่งกล่องหรือหนึ่งโหล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อทราบถึงลักษณะความต้องการของผู้บริโภคทางด้านต่างๆ และเพื่อที่จะจัดตั้งกระตุ้นทางการตลาดให้เหมาะสม เมื่อผู้ซื้อได้รับสิ่งกระตุ้นทางการตลาดหรือสิ่งกระตุ้นอื่นๆ ผ่านเข้ามาในความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ ซึ่งเปรียบเสมือนกล่องดำ ที่ผู้ขายไม่สามารถคาดคะเนได้ งานของนักการตลาด คือ ค้นหาว่าลักษณะของผู้ซื้อและความรู้สึกนึกคิดได้รับอิทธิพลสิ่งใดบ้าง การศึกษาถึงลักษณะของผู้ซื้อที่เป็นเป้าหมายจะมีประโยชน์

สำหรับนักการตลาด คือทราบความต้องการและลักษณะของลูกค้า เพื่อที่จะจัดส่วนประสมทางการตลาดต่าง ๆ กระตุ้นและสนองความต้องการของผู้ซื้อที่เป็นเป้าหมายได้ถูกต้อง

วัฒนธรรม	สังคม	บุคคล	จิตวิทยา	ผู้บริโภค
วัฒนธรรม (Culture)	กลุ่มอ้างอิง (Reference Group)	อายุและช่วงชีวิต	การรับรู้	
วัฒนธรรมย่อย (Subculture)	ครอบครัว (Family)	อาชีพ	การรับรู้	
ชนชั้นทางสังคม (Social Class)	บทบาทและสถานะ (Role & Statuses)	ปรัชญาและค่านิยม	การรับรู้	
		บุคลิกภาพ	ความเชื่อและทัศนคติ	
		การมองเห็น		

ภาพที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค

ที่มา : Kotler, Philip. (1997) . *Marketing Management : analysis, planning, implementation, and control*. 9th ed. New Jersey : A Simon & Schuster company.

จากภาพที่ 4 แสดงถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้บริโภคซึ่งมี 4 ประการได้แก่ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านจิตวิทยา ภาพรวมของปัจจัยทั้ง 4 ประการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Culture factor) เป็นสัญลักษณ์และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น โดยเป็นที่ยอมรับจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยเป็นตัวกำหนดและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง (Stanton and Futrell, 1987) ค่านิยมในวัฒนธรรมจะกำหนดลักษณะของสังคม และกำหนดความแตกต่างของสังคมหนึ่งจากสังคมอื่น วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดความต้องการและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งนักการตลาดต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม และนำลักษณะการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ไปใช้กำหนดโปรแกรมการตลาด

วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น วัฒนธรรมพื้นฐาน วัฒนธรรมย่อย และชั้นของสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 วัฒนธรรมพื้นฐาน (Culture) เป็นลักษณะพื้นฐานของบุคคลในสังคม เช่น ลักษณะนิสัยของคนไทยซึ่งเกิดจากการหล่อหลอมพฤติกรรมของสังคมไทย ทำให้มีลักษณะพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน

1.2 วัฒนธรรมกลุ่มย่อย (Subculture) หมายถึง วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกันซึ่งมีอยู่ภายในสังคมขนาดใหญ่และสลับซับซ้อน วัฒนธรรมย่อยเกิดจากพื้นฐานทางภูมิศาสตร์และลักษณะพื้นฐานของมนุษย์

1.3 ชั้นของสังคม (Social Class) มีดังนี้ (1) บุคคลภายในชั้นสังคมเดียวกันมีแนวโน้มจะประพฤติเหมือนกัน และบริโกลคล้ายคลึงกัน (2) บุคคลจะถูกจัดลำดับสูงหรือต่ำตามตำแหน่งที่ยอมรับในสังคมนั้น (3) ชั้นของสังคมแบ่งตามอาชีพ รายได้ฐานะตระกูล ตำแหน่งหน้าที่ หรือบุคลิกลักษณะ (4) ชั้นสังคมเป็นลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน และบุคคลสามารถเปลี่ยนชั้นของสังคมให้สูงขึ้น หรือต่ำลงได้ ลักษณะชั้นของสังคมแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 3 ระดับและเป็นกลุ่มย่อยได้ 6 ระดับ

2. ปัจจัยด้านสังคม (Social factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน และมีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการซื้อ ลักษณะทางสังคมประกอบด้วยกลุ่มอ้างอิง ครอบครัว บทบาท และสถานะของผู้ซื้อ

3. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factors) การตัดสินใจของผู้ซื้อ ได้รับอิทธิพลจากลักษณะส่วนบุคคลของคนทางด้านต่าง ๆ ได้แก่ อายุ ขั้นตอนวัฏจักรชีวิตครอบครัว อาชีพ โอกาสทางเศรษฐกิจ การศึกษา รูปแบบการดำรงชีวิต บุคลิกภาพ และแนวความคิดส่วนบุคคล

4. ปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological factor) การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของบุคคล ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านจิตวิทยา ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยภายในตัวผู้บริโภค ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อและการใช้สินค้าปัจจัยภายในประกอบด้วย (1) การจูงใจ (2) การรับรู้ (3) การเรียนรู้ (4) ความเชื่อถือ (5) ทักษะ (6) บุคลิกภาพ (7) แนวความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541, หน้า 138 - 144)

4.1 การจูงใจ (Motivation) หมายถึง พลังผลักดัน (Drive) ที่อยู่ในตัวบุคคล ซึ่งกระตุ้นให้บุคคลปฏิบัติ (Stanton and Futrell, 1987, p. 649)

4.2 การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการซึ่งแต่ละบุคคลได้รับการเลือกสรร จัดระเบียบและตีความหมายข้อมูลเพื่อที่จะสร้างภาพที่มีความหมาย หรือหมายถึงกระบวนการความเข้าใจ (การเปิดรับ) ของบุคคลที่มีต่อโลกที่เขาอาศัยอยู่

4.3 การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และ (หรือ) ความโน้มเอียงของพฤติกรรมจากประสบการณ์ที่ผ่านมา การเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับสิ่งกระตุ้น (Stimulus) และจะเกิดการตอบสนอง (Response)

4.4 ความเชื่อ (Beliefs) เป็นความคิดที่บุคคลยึดถือเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต

4.5 ทักษะคติ (Attitudes) หมายถึง การประเมินความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจของบุคคลความรู้สึกด้านอารมณ์ และแนวโน้มการปฏิบัติที่มีผลต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Kotler, 1997, p. 188) หรือหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Stanton and Futrell, 1987, p. 126)

4.6 บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ลักษณะด้านจิตวิทยา ที่แตกต่างกันของบุคคล ซึ่งนำไปสู่การตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่มีแนวโน้มเหมือนเดิม และสอดคล้องกับทฤษฎีการจูงใจของฟรอยด์ (Freud's theory of motivation) มีข้อสมมติว่า อิทธิพลด้านจิตวิทยา ซึ่งกำหนดพฤติกรรมมนุษย์แรงจูงใจ (Motives) และบุคลิกภาพ (Personality) ส่วนใหญ่เป็นจิตใต้สำนึก (Unconscious) ซึ่งเป็นส่วนกำหนดบุคลิกภาพของมนุษย์ อันประกอบด้วย อิด (Id) อีโก้ (Ego) ซูเปอร์อีโก้ (Superego) ทฤษฎีนี้ได้นำไปใช้ในการกำหนดบุคลิกภาพของผู้บริโภคด้วย ฟรอยด์พบว่าบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ถูกควบคุมโดยความนึกคิดพื้นฐาน ทั้ง 3 ระดับนี้

4.7 แนวคิดของตนเอง (Self Concept) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง หรือความคิดที่บุคคลคิดว่าบุคคลอื่น (สังคม) มีความคิดเห็นต่อตนอย่างไร มี 4 กรณี ดังนี้

4.7.1 แนวคิดของตนเองที่แท้จริง (Real Self) หมายถึง ความคิดที่บุคคลมองตนเองที่แท้จริง

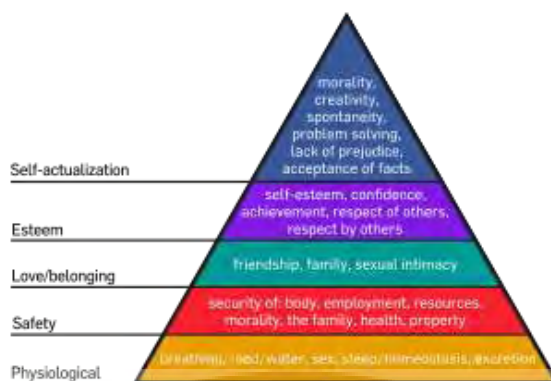
4.7.2 แนวคิดของตนเองในอุดมคติ (Ideal Self) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลใฝ่ฝันอยากให้เป็นเช่นนั้น บุคคลจึงมักทำให้พฤติกรรมของเขา สอดคล้องกับความคิดในอุดมคติ

4.7.3 แนวคิดของตนเองที่ต้องการให้บุคคลอื่น (สังคม) มองตนเองที่แท้จริง (Real Other) หมายความว่า บุคคลนึกเห็นภาพลักษณ์ว่าบุคคลอื่น (สังคม) มองตนเองที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร

4.7.4 แนวคิดของตนเองที่ต้องการให้บุคคลอื่น (สังคม) คิดเกี่ยวกับตนเองในอุดมคติ (Ideal other) หมายถึง การที่บุคคลต้องการให้บุคคลอื่น (สังคม) คิดถึงเขาในแง่ใด

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค

มาสโลว์ (Maslow 1943) นักจิตวิทยา ที่มีชื่อเสียงด้านทฤษฎีความต้องการ ได้พัฒนาทฤษฎีการจูงใจที่รู้จักกันมากที่สุดทฤษฎีหนึ่งขึ้นมา Maslow ระบุว่าบุคคลจะมีความต้องการที่เรียงลำดับจากระดับพื้นฐานมากที่สุดไปยังระดับสูงสุด

ภาพที่ 5 ความต้องการ 5 ชั้น ของมาสโลว์

มาสโลว์ (Maslow) เรียกลำดับความต้องการนี้ไว้ว่า “Hierarchy of Needs” ซึ่งประกอบด้วย ลำดับความต้องการของมนุษย์จากระดับต่ำไประดับสูง 5 ระดับ ดังนี้

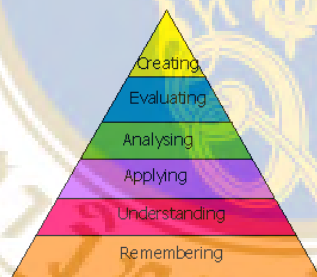
1. ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Physiological Needs) คือ เป็นความต้องการด้านร่างกายเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร อากาศ น้ำและที่อยู่อาศัย เป็นต้น
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการลำดับที่สองของมาสโลว์ Maslow จะถูกกระตุ้นภายหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายถูกตอบสนองแล้ว ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยจะหมายถึงความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยปราศจากอันตรายทางร่างกายและจิตใจ ความมั่นคงในการทำงาน
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) คือ ความต้องการระดับที่สาม โดยความต้องการทางสังคม หมายถึง ความต้องการที่จะเกี่ยวพัน การมีเพื่อนและการ ถูกยอมรับโดยบุคคลอื่น เพื่อการตอบสนองความต้องการทางสังคม
4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) คือ ความต้องการระดับที่สี่ เป็นความต้องการที่จะให้ผู้อื่นยกย่องสรรเสริญตัวเอง มีความภาคภูมิใจในสถานภาพทางสังคม ต้องการชื่อเสียงและการยกย่องจากบุคคลอื่น
5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) คือ ความต้องการระดับสูงสุด บุคคลมักจะต้องหาโอกาสที่จะคิดสร้างสรรค์ภายในงาน หรือพวกเขาอาจจะต้องการความเป็นอิสระและความรับผิดชอบ ซึ่งความต้องการความสมหวังของชีวิตคือ ความต้องการที่จะบรรลุความสมหวังของตนเองด้วยการใช้ความสามารถ ทักษะ และศักยภาพอย่างเต็มที่บุคคลที่ถูกจูงใจด้วยความต้องการความสมหวังของชีวิตจะแสวงหางานที่ท้าทายความสามารถของพวกเขา การเปิดโอกาสให้พวกเขาใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือการคิดค้นสิ่งใหม่

การศึกษาทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow) เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำให้ทราบถึงความต้องการของมนุษย์นั้นมีลำดับขั้นตอนที่แน่นอนจากขั้นต่ำไปขั้นสูงซึ่งความปรารถนาขั้นสูงสุดของมนุษย์ทุกคน คือ ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตตามที่ตนเองมุ่งหวัง แต่การที่มนุษย์จะเกิดความต้องการในแต่ละระดับได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการในระดับที่ต่ำกว่าเสียก่อน เพื่อที่จะทำให้เกิดความต้องการในระดับต่อไป ซึ่งถ้าบุคลากรที่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการแล้ว ก็จะเกิดความพึงพอใจ มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน รวมถึงสามารถทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ของเมเยอร์ (Mayor) ในการออกแบบสื่อการเรียนการสอน การวิเคราะห์ความจำเป็นเป็นสิ่งสำคัญ และตามด้วยจุดประสงค์ของการเรียน โดยแบ่งออกเป็น ส่วนย่อยๆ 3 ส่วนด้วยกัน พฤติกรรม ควรชี้ชัดและสังเกตได้ เงื่อนไข พฤติกรรมสำเร็จได้ควรมี เงื่อนไขในการช่วยเหลือ มาตรฐาน พฤติกรรมที่ได้นั้นสามารถอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด ผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เนื้อหาควรถูกสร้างในภาพรวมความต่อเนื่อง (Continuity)

ทฤษฎีของบลูม Bloom (Bloom's Taxonomy)

ภาพที่ 6 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy

ที่มา : อังอิง/ประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy

(http://www.odu.edu/educ/roverbau/Bloom/blooms_taxonomy.html)

จากภาพที่ 6 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom) ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ

1. ความรู้ที่เกิดจากความจำ (Remembering) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด
2. ความเข้าใจ (Understanding)
3. การประยุกต์ (Applying)
4. การวิเคราะห์ (Analysing) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้

5.การประเมินค่า (Evaluating) วัดได้ และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

6.การสังเคราะห์ (Creating) สามารถนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ได้ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้นโครงสร้างใหม่

ทฤษฎีการเรียนรู้ของไทเลอร์ (Tyler) ความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ในวิชาทักษะ ต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรมและประสบการณ์บ่อยๆ และต่อเนื่องกัน การจัดช่วงลำดับ (Sequence) หมายถึง หรือการจัดสิ่งที่มีความง่าย ไปสู่สิ่งที่มีความยาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลัง เพื่อให้ได้เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น บูรณาการ (Integration) หมายถึง การจัดประสบการณ์จึงควรเป็นในลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้เพิ่มพูนความคิดเห็นและได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน เนื้อหาที่เรียนเป็นการเพิ่มความสามารถทั้งหมดของผู้เรียนที่จะได้ใช้ประสบการณ์ได้ในสถานการณ์ต่างๆ กันประสบการณ์การเรียนรู้ จึงเป็นแบบแผนของ ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ที่แวดล้อม

สรุปการเรียนรู้ หมายถึง คนทุกคนมีพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ แต่ต้องได้รับการส่งเสริมอย่างถูกวิธี และให้เหมาะสมกับการรับรู้ของผู้เรียน เพื่อพัฒนาศักยภาพให้ก้าวหน้าต่อไป

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle)

รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ รูปแบบเฉพาะของกิจกรรมในแต่ละวัน ที่แสดงถึงความเป็นตัวของคนๆ นั้น โดยที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลจะเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่มีใครเหมือน คนแต่ละคนจะเลือกทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่นๆ ซึ่งก็อาจจะมีใครคนอื่นทำในสิ่งเหล่านี้เหมือนกันก็เป็นได้ จึงมีคนจำนวนหนึ่งที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เหมือนกัน (Reimer, 1995, p. 124-135)

รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลหนึ่งๆ คือ รูปแบบการดำเนินชีวิตในโลกที่แสดงออกมาในรูปของกิจกรรมความสนใจ และความคิดเห็นของบุคคลนั้นๆ โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตจะแสดงออกถึง “ตัวบุคคลนั้นๆ” ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของเขาหรือเธอทั้งหมด (Kotler, 2000, p. 168)

รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง รูปแบบของการดำรงชีวิตในโลกมนุษย์โดยแสดงออกในรูปแบบของ(1) กิจกรรม (Activities) (2) ความสนใจ (Interests) (3) ความคิดเห็น (Opinions) หรือ AIOs (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, 2546, หน้า 205)

รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyles) หมายถึง บุคคลมีการดำรงชีวิตอยู่อย่างไร (How to lives) หรือหมายถึงรูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคลที่อยู่ในโลก ที่แสดงออกในรูปแบบของกิจกรรม (Activity) ความสนใจ (Interests) และ ความคิดเห็น (Opinions) ต่างๆ และแบบการดำเนินชีวิตนี้จะใช้หมายความครอบคลุมถึง กลุ่มบุคคลที่รวมกันอยู่ใน 3 ระดับ คือ กลุ่มปัจเจกบุคคล กลุ่มเล็กของบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์กัน และกลุ่มของบุคคลใหญ่ (ดารา ทีปะปาล, 2542, หน้า 169)

รูปแบบการดำเนินชีวิตขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ชั้นของสังคมและกลุ่มอาชีพของแต่ละบุคคล นักการตลาดเชื่อว่าทางเลือกผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับค่านิยมและรูปแบบการดำรงชีวิตรูปแบบการดำเนินชีวิต ถูกกำหนดขึ้นจากประสบการณ์ในอดีต ลักษณะของบุคคลโดยกำเนิดและสถานการณ์ในสมัยนั้น ซึ่งมีอิทธิพลกับผู้บริโภค ดังนั้น รูปแบบการดำเนินชีวิตจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น วัฒนธรรม ค่านิยม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมย่อย ชนชั้นทางสังคม กลุ่มอ้างอิง ครอบครัว อารมณ์ และบุคลิกภาพ (Hawkins, Best and Coney, 2001, p. 435)

2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

อารีย์ เพชรบุตร (2544) กล่าวว่าหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ ซึ่งสังเคราะห์มาจากแนวคิดของ วิรัช เผั่วสกุล (2527) สุธีรา น้อยจันทร์ (2530) สุรกุล เจนอบรม (2534) และสาตี เพ็ญศิริ (2535) มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เมื่อบุคคลมีอายุล่วงเลยเข้าสู่วัยสุดท้ายของชีวิต อวัยวะต่างๆ เสื่อมโทรมลง และหย่อนสมรรถภาพตามอายุที่เพิ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุจึงมีความจำลดลง ความคิด ความรู้สึก และปฏิกิริยาตอบสนองต่างๆ เป็นไปโดยเชื่องช้า การเคลื่อนไหวของข้อ กล้ามเนื้อต่างๆ เป็นไปโดยไม่สะดวก ความสามารถในการรับรู้รส กลิ่น เสียง ลดลง มือเท้าสั่น มีอาการอ่อนล้า เหนื่อยง่าย เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ได้ช้าลง ไม่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว และหลากหลายเท่ากับเยาวชน

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ โดยสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และด้านสังคม เพราะความเสื่อมสมรรถภาพของทางร่างกายกระทบต่อจิตใจ และการปรับตัวของผู้สูงอายุในด้านอื่น เมื่อพละกำลังถดถอย จึงต้องลดบทบาทและหน้าที่ต่างๆลง ผู้สูงอายุจึงไม่สามารถปรับตัวได้ ขาดความเชื่อมั่น อันเป็นผลและเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เมื่อบทบาทของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป จากผู้ให้มาเป็นผู้รับ จากผู้หาเลี้ยงครอบครัวมาเป็นผู้พึ่งพิงอาศัย ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเสียพลังอำนาจ หมดความสำคัญ และอับอาย ประกอบกับค่านิยมเกี่ยวกับการเคารพนับ

ถือผู้สูงอายุลดลงผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นคนล้าสมัย ไม่ทันต่อเหตุการณ์ ความรู้ประสบการณ์ของผู้สูงอายุกลายเป็นของไม่มีค่า ไม่สามารถนำไปใช้สิ่ง สอนใครได้ เมื่อสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปการรับรู้ของผู้สูงอายุจึงมีอุปสรรคและมีข้อจำกัดตามไปด้วย

ไทเลอร์ Tyler (1949) ได้เสนอหลักการในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ 5 ข้อ ประกอบด้วย

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัด ควรให้ผู้เรียนได้รับความพึงพอใจในการแสดงพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
2. ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัด ควรให้โอกาสผู้เรียน ได้แสดงพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ต้องเหมาะกับระดับความรู้ สภาพร่างกายและจิตใจของผู้เรียน ฉะนั้นผู้จัดกิจกรรมต้องรู้ภูมิหลังจากสภาพจิตใจปัจจุบันของผู้เรียน
4. ประสบการณ์การเรียนรู้ชนิดเดียวกัน อาจนำไปสู่ผลหลายประการ เช่น ขณะผู้เรียนกำลังแก้ปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับสุขภาพไปด้วย

แม้คอลลี McClusky (1975) ได้เสนอหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยเป้าหมายหลัก คือ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ได้เป็นอย่างดี เพื่อตอบสนองปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกคือ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ (Preretirement Education) และประเภทที่สองคือ การจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ (Postretirement Education) ซึ่งการจัดการศึกษาทั้งสองประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องจัดต่อเนื่องกัน หรือต่อยอดกัน

พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551)

“การศึกษาตามอัธยาศัย” หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตามหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ต้องยึดหลักความต้องการทางด้านการศึกษา (Education Needs) ของผู้สูงอายุ โดยควรจัดให้ผู้สูงอายุเกิดความต้องการที่เข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) และการพัฒนาศักยภาพ (Self-actualization) ของผู้สูงอายุ ซึ่งหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุตามแนวคิดของ McClusky (1975) มี 5 ประการ ประกอบด้วย

1. ความต้องการความรู้เพื่อสามารถดำรงตนอยู่ในสังคม (Coping Needs) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ อนามัย การปรับตัวทางด้านจิตใจ สังคม ร่างกาย และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีในสังคม
2. ความต้องการทักษะในการสามารถเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมได้ (Expressive Needs) ทักษะเหล่านี้ อาทิ ทักษะการเข้าร่วมกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์กับบุคคล รวมไปถึงงานอดิเรก เป็นต้น
3. ความต้องการความรู้เพื่อสามารถถ่ายทอดให้สังคม (Contributive Needs) ได้แก่ ความรู้และทักษะ เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้แก่สังคม อาทิ ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอด การอบรม และข้อมูลเกี่ยวกับอาสาสมัครกิจกรรมต่างๆ
4. ความต้องการในการควบคุมสภาพแวดล้อม (Influence Needs) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับชุมชนและสภาพแวดล้อมรอบตัว ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้
5. ความต้องการความรู้ที่พัฒนาคนให้ดีขึ้นกว่าเดิม (Transcendence Needs) ได้แก่ ความรู้และการศึกษาที่จัดในรูปแบบต่างๆ ให้เกิดความพึงพอใจหลังจากการเกษียณ

จากหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ได้กล่าวมานั้น สรุปว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องยึดหลักการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในวัยของตนได้เป็นอย่างดี และต้องตอบสนองปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ซึ่งเสนอว่าบุคคลต้องเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา อันสอดคล้องกับความต้องการ (Needs) ของผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาด้านความรู้พื้นฐาน เพื่อให้เกิดความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต กิจกรรมด้านการฝึกทักษะ เพื่อให้ความรู้และทักษะอาชีพ สร้างรายได้ก่อให้เกิดการพึ่งตนเอง และกิจกรรมด้านข่าวสารข้อมูล ซึ่งเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ เพื่อผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการรับมือกับปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้อย่างเหมาะสม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน เป็นการศึกษาที่ใช้ระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Methods) ในการออกแบบแผนการวิจัย (Research Design) ที่เป็นแบบการ

ประยุกต์ลักษณะพหุ (Multiple Application) โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานในเขตเมืองและเขตชนบท (2) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน และ (3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานไปสู่การปฏิบัติ

ผลการศึกษาด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานในเขตเมืองและเขตชนบท จากผลการศึกษาเอกสารและผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษาที่ดี พบว่าประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีอัตราการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่รวดเร็ว มีสัดส่วนผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป ต่อจำนวนประชากรรวมจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 14 ซึ่งนับว่ามีอัตราการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2553 และเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัวในปี พ.ศ. 2573 นอกจากนี้ พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานในเขตเมืองและเขตชนบทมี 2 รูปแบบหลัก คือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กิจกรรมการศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมเพื่อให้ความรู้พื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิต การศึกษาต่อเนื่อง การให้ข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื้อหาสาระประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยสุขภาพจิต การเตรียมตัวด้านการเงิน การสร้างอาชีพ สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ งานอดิเรกและสันทนาการ ฯลฯ กระบวนการถ่ายทอดเนื้อหา มีหลากหลาย เช่น ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรม โครงการค่ายเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ กิจกรรมกลุ่มสนทนา การฝึกอาชีพระยะสั้น รายการวิทยุ โทรทัศน์ สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ เป็นต้น และกิจกรรมการศึกษาดตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยทรัพยากรการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ อาทิ การศึกษาผ่านสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกโทรทัศน์ รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หอกระจายข่าว นิทรรศการ สื่อบุคคล ฯลฯ กิจกรรมของชุมชนหรือหน่วยงานจัด เช่น ค่ายผู้สูงอายุ การฝึกอบรม การไปทัศนศึกษา การเสวนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การกีฬาและการนันทนาการ กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดี

ผลการนำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน ผู้วิจัยใช้แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี ในภาครัฐ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ และภาคประชาชน โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุประกอบด้วย (1) หลักการการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน ประกอบด้วย การบูรณาการแบบองค์รวม การสนับสนุนเครือข่ายการจัดกิจกรรมอย่างร่วมมือร่วมใจและการส่งเสริมให้เกิดการต่อเนื่อง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนสู่การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และ (2) กระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน ประกอบด้วย กระบวนการ 6 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การสำรวจสภาพ ปัญหาและความต้องการของการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ (2) การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (3) การกำหนดเนื้อหาสาระ ประกอบด้วยอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพอนามัย การเตรียมความพร้อมด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ การเตรียมความพร้อมด้านพฤติกรรมกรออม และการเตรียมความพร้อมด้านพฤติกรรมกรเรียนรู้ ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักสำคัญของการเป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพลัดพลัง สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 4) การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่

สุตารัตน์ จำภา และคณะ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุตำบลหนองฮี อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุและศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลหนองฮี อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุตำบลหนองฮี จำนวน 255 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบบันทึกการประชุม กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งสิ้น 43 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า โดยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านอาชีพและด้านสังคม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.49 มีความต้องการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 รูปแบบการจัดการศึกษา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบของการ

ฝึกอบรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เป็นวิทยากร ใช้ระยะเวลา 1-2 วัน ครั้งละ 4-6 ชั่วโมง ช่วงเวลา 09.00 – 12.00 น. ในวันเสาร์-อาทิตย์ และการจัดกิจกรรมที่สาลาวัต

2. การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา พบว่าการจัดการศึกษาด้านสุขภาพกาย ควรมีการให้ความรู้ทางการแพทย์และการดูแล เบื้องต้น เกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุและการป้องกัน ด้านจิตใจ ควรมีการปฏิบัติธรรมะกับการครองตน การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัย ด้านเศรษฐกิจ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านสังคม ควรมีการจัดกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพ รูปแบบการจัดการศึกษา คือ ฝึกอบรมในวันเสาร์-อาทิตย์ 1-2 วัน ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง ช่วงเวลา 09.00-12.00 น. โดยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ

กาญจนา ปัญญาธร (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ จังหวัดอุดรธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย เพื่ออธิบายความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ ค้นหาปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล สุขภาพ ครอบครัว เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมและสังคมกับความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดอุดรธานี รวม 400 คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์เนื้อหาและหาความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุกับปัจจัยที่ศึกษา โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและ Chi-square ทดสอบค่าความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุให้ความหมายของชีวิตที่มั่นคง ประกอบด้วยการมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงไม่ป่วยบ่อย มีครอบครัวดี ลูกหลานรักใคร่ปรองดอง ไม่สร้างปัญหา ดูแลพ่อแม่ มาเยี่ยมเยียนอยู่กันพร้อมหน้า มีเงินใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ซื่อยากิน ทำบุญ มีเงินออม ไม่มีหนี้สิน อยู่ในสังคมดีมีเพื่อนบ้านดีพึ่งพาได้ มีที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมดี ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินปัญหาความมั่นคงในชีวิต ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุมีร่างกายไม่แข็งแรงเจ็บป่วยบ่อย มีโรคประจำตัว ไม่มีลูกหลานดูแลเมื่อเจ็บป่วย ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีเงินไม่พอใช้จ่ายต้องพึ่งพาลูกหลาน ด้านสังคม ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนน้อยจากความเจ็บป่วยและต้องดูแลบ้านขณะสมาชิกครอบครัวไปทำงาน ด้านที่อยู่อาศัยบ้านที่อาศัยไม่แข็งแรง ไม่มีการจัดเตรียมให้เหมาะสมกับวัยสูงอายุ ด้านครอบครัว สมาชิกครอบครัวไม่อยู่พร้อมหน้ากันเพราะไปทำงานและลูกหลานไม่ค่อยดูแล ไม่สนใจความเป็นอยู่

แนวทางพัฒนาความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพด้วยการออกกำลังกายสม่ำเสมอรับประทานอาหารที่ไม่เป็นผลเสียกับโรคที่เป็นอยู่และเหมาะกับวัย ด้านเศรษฐกิจใช้จ่าย

อย่างประหยัด ทำงานหารายได้เพิ่ม ดำเนินชีวิตพอประมาณ ด้านครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกครอบครัว ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ด้านที่อยู่อาศัย ดูแลความสะอาด จัดสิ่งของภายในบ้านและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยในวัยสูงอายุ ด้านสังคม เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ทุกครั้งที่มีโอกาส เข้าวัดฟังธรรม ติดตามข่าวสารต่างๆ และแบ่งปัน ประสบการณ์กับวัยอื่นๆ

กวิพงษ์ เลิศวัชรรา และ คณะ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อหานโยบายที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อสื่อสารและใช้ชีวิตร่วมกับบุตรหลานได้ใกล้ชิดมากขึ้น และเพื่อสนับสนุนนโยบายการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด (Life-long Learning) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีขึ้นในที่สุด

ผลการศึกษายืนยันว่า ประโยชน์ ความง่ายและความสนุกในการใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุหันมาใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ นอกจากนี้ประสบการณ์ที่ดีในการใช้เทคโนโลยีจะเพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุสนใจทดลองเทคโนโลยีใหม่ๆ เหตุการณ์สำคัญๆ ในชีวิตก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ กล่าวคือหากผู้สูงอายุผ่านประสบการณ์ที่ดีมีความสุขมากในชีวิต โดยเฉพาะกับลูกหลานญาติ ๆ และผู้ร่วมงาน ผู้สูงอายุจะเปิดใจรับเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ง่ายกว่า

อรอำไพ บุรานนท์ (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้ทำการวิจัยโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน, t-test, F-test, และการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของเซฟเฟ่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ (1) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน ได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ (2) เปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว 3) รวบรวมปัญหา และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า (1) แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับที่มาก (2) เปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ คือ กลุ่มเพศหญิงมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 4 ด้านสูง

กว่าเพศชาย กลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายภาพสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทางสังคมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สมรส หย่าร้าง และเป็นหม้ายเนื่องจากคู่สมรสเสียชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 10,001 บาทขึ้นไป มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายภาพสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 5,000 บาทหรือน้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้ง 4 ด้านสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดครอบครัว 1-3 คน

จากงานวิจัยหลาย ๆ งานวิจัยที่ได้กล่าวถึง พบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ในด้านการเรียนรู้หรือการศึกษา ได้เห็นความสำคัญของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยที่มีทั้งขนาดและสัดส่วนของผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มมากขึ้นและรวดเร็ว ทำให้อุณหภูมิในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ประเทศไทยก็จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งสถานการณ์ครอบครัวไทย เริ่มมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น รวมถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตคู่ที่อยู่กันสองคนสามีภรรยา และไม่มีบุตร เริ่มมีสูงขึ้น ทำให้อุณหภูมิคนกลุ่มนี้ที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอาจจำเป็นต้องพึ่งพาตัวเอง หรือหากิจกรรมต่างๆ ทำมากกว่าการใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวที่มีทั้งลูก หลาน เหมือนอย่างในอดีต ดังนั้นสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ทำให้เกิดความเพลินเพลิน หรือความสุข ก็สามารถใช้เวลาว่างเหล่านั้น ไปทำกิจกรรมการเรียนรู้ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย อีกทั้งการได้ทำกิจกรรมหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาจะเป็นการได้ทำให้ผู้สูงอายุได้กลับเข้ามาเข้าสังคม ไม่เกิดสภาวะเหงา เพราะจะได้มีโอกาสในการพบปะเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน หรืออาจเป็นบุคคลคนละวัย ได้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย ซึ่งก็เป็นอีกการเรียนรู้อย่างหนึ่งของกลุ่มผู้สูงอายุที่จะได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมปัจจุบัน หรือแนวความคิดใหม่ๆ จากกลุ่มคนต่างๆ มากมาย เพราะว่าชีวิตของคนเราสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีพ (Lifelong Learning) ดังนั้นไม่ว่าจะอายุในช่วงใด ก็สามารถเรียนรู้ได้ ไม่เพียงแต่จะได้รับความรู้ใหม่ๆ หรือทำในสิ่งใหม่ๆ เท่านั้น แต่ยังทำให้เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น และนอกจากนี้ ยังทำให้ชีวิตของผู้สูงอายุมีกลับมาคุณค่าและมีความสุขยิ่งขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้การศึกษาเรียนรู้ในวัยสูงอายุได้เกิดขึ้นได้ ก็ต้องได้รับความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงสถาบันครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่อาจบุคคลใกล้ตัว

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลฯ ผู้วิจัย ได้มีการกำหนดหัวข้อในวิธีดำเนินการวิจัยไว้เป็นส่วนๆ ดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูล
2. กรอบแนวคิดการวิจัย
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา
5. ระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิจัย

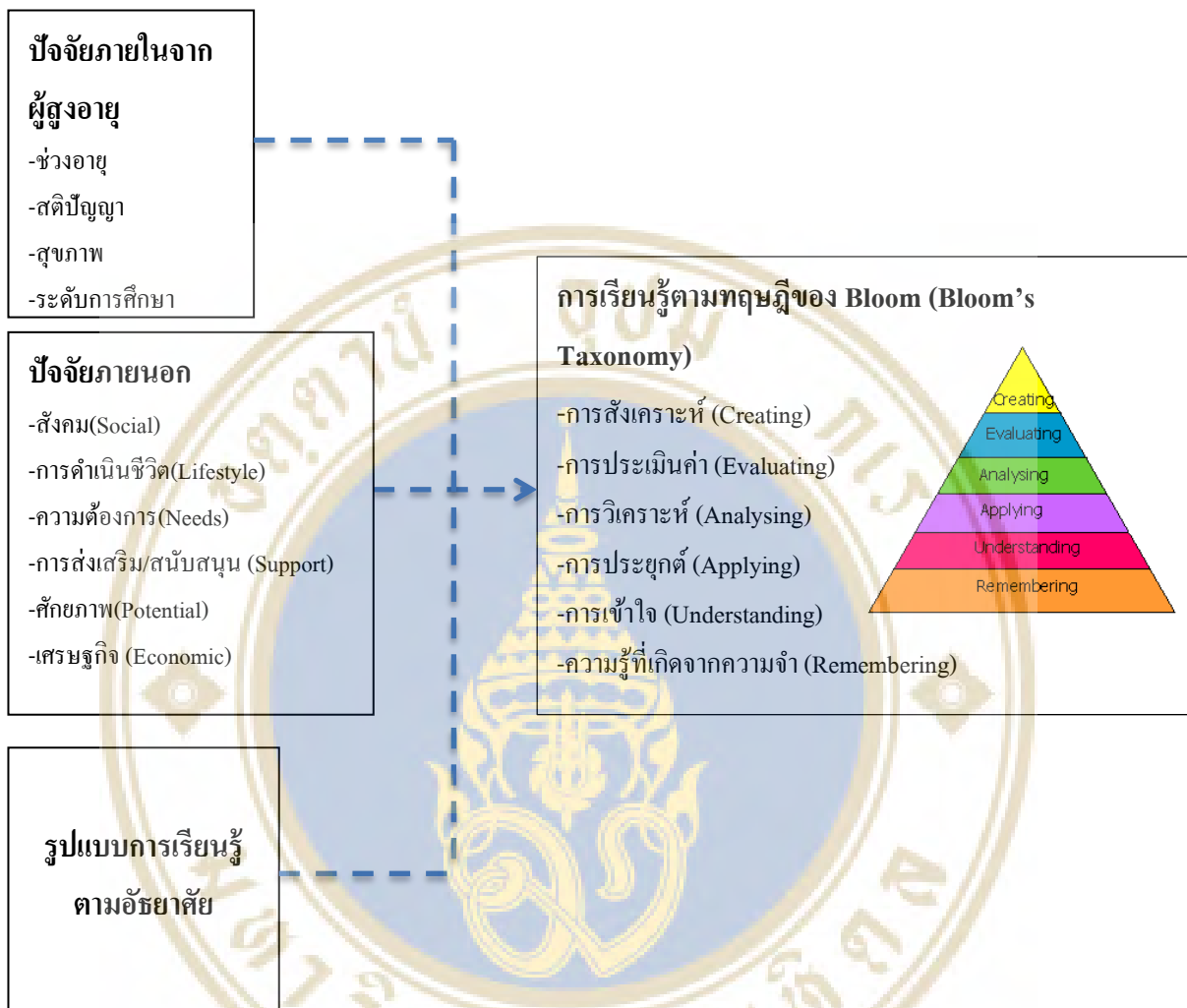
แหล่งข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้แหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมข้อมูลจากวิธีการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้สูงอายุ

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือทางวิชาการ บทความ สารนิพนธ์ ปรินฤนิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับ ความหมายของความหมายผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในวัยสูงอายุ การปรับตัวของผู้สูงอายุ การเรียนรู้ (Learning Ecology) การศึกษาตามอัธยาศัย ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ โรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 3-1 แสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย
ที่มา ; อ้างอิง/ประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy
(http://www.odu.edu/educ/roverbau/Bloom/blooms_taxonomy.htm)

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของ Bloom (Bloom's Taxonomy)

บลูม (Bloom) ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ

1. ความรู้ที่เกิดจากความจำ (Remembering) ซึ่งเป็นระดับต่ำที่สุด
2. ความเข้าใจ (Understanding)
3. การประยุกต์ (Applying)
4. การวิเคราะห์ (Analysing) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้

5.การประเมินค่า (Evaluating) วัดได้ และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

6.การสังเคราะห์ (Creating) สามารถนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ได้ให้แตกต่างจากรูปเดิม เน้นโครงสร้างใหม่

การศึกษาเพิ่มเติมบางส่วนจากแนวความคิดเรื่องการศึกษาจากระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย (McClusky, 1975) ต้องยึดหลักความต้องการทางด้านการศึกษา (Education Needs) ของผู้สูงอายุ โดยควรจัดให้ผู้สูงอายุเกิดความต้องการที่เข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) และการพัฒนาศักยภาพ (Self-actualization) ของผู้สูงอายุ รวมถึงหลักการเรียนต้องยึดหลักการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในวัยของตนได้เป็นอย่างดี และต้องตอบสนองปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ซึ่งเสนอว่าบุคคลต้องเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา อันสอดคล้องกับความต้องการ (Needs) ของผู้สูงอายุ

การศึกษาเพิ่มเติมบางส่วนจากแนวความคิดเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) (Kotler, 2000, p. 168) คือ รูปแบบเฉพาะของกิจกรรมในแต่ละวัน ที่แสดงถึงความเป็นตัวของคนๆ นั้น โดยที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลจะเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่มีใครเหมือน คนแต่ละคนจะเลือกทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่นๆ และรูปแบบการดำเนินชีวิตในโลกที่แสดงออกมาของบุคคลอาจออกมาในรูปของกิจกรรมความสนใจ และความคิดเห็นของบุคคลนั้นๆ โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตจะแสดงออกถึงตัวบุคคลนั้นๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อผู้สูงอายุที่จะเลือกที่จะเข้ารับการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่องการศึกษาความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ต้องการศึกษาการนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้ (Bloom's Taxonomy) มาประยุกต์ใช้กับการหาความต้องการและรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ เพื่อทำให้เกิดเป็นรูปแบบการดำเนินธุรกิจเพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย ของสถาบันการศึกษาหรือการเรียนรู้ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือทางวิชาการ บทความ สารนิพนธ์ ปริยญา นิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับความหมายของความหมายผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในวัยสูงอายุ การปรับตัวของผู้สูงอายุ การเรียนรู้ (Learning Ecology) การศึกษาตามอรรถศาสตร์ ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอรรถศาสตร์ คือ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวิธีการดังนี้

1. เก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกกระบวนการ
2. เก็บข้อมูลจากการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group)
3. เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

จากขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า เก็บรวบรวม และสรุปเพื่อนำมาวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความด้านเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าเอกสารต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลจากหนังสือทางวิชาการ บทความ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม และการศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ นำมาหาประเด็น วิเคราะห์ หากอธิบายและสร้างข้อสรุปเพื่อใช้อธิบายแนวความคิดและใช้เป็นแนวทางในการตอบคำถามงานวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิจัย

ใช้เวลาดำเนินการวิจัยเป็นเวลา 3 เดือนตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2556 ถึงเดือนตุลาคม 2556

บทที่ 4

ผลที่ได้จากการศึกษา

จากงานวิจัยเรื่อง “ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ฯ” โดยใช้การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และหาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการ สํารวจและค้นคว้าข้อมูล โดยผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 : การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลการค้นคว้าจากข้อมูลทุติยภูมิด้วยการคัดกรองข้อมูล

เป็นการนำเสนอผลการค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือวิชาการ บทความสารนิพนธ์ ปรินิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับความหมายของผู้สูงอายุ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในวัยสูงอายุ การปรับตัวของผู้สูงอายุ การเรียนรู้ (Learning Ecology) การศึกษาตามอรรถศาสตร์ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับทัศนคติ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ ทฤษฎีเกี่ยวกับการ ดำเนินชีวิต และทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ โรงเรียนและการศึกษาตามอรรถศาสตร์

ส่วนที่ 2 : การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เป็นการนำเสนอผลการทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง ความต้องการ และ รูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของ ผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการถาม Focus Group ไว้ 2 ตอนดังนี้

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ

ส่วนที่ 3 : การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เป็นการนำเสนอผลการทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เรื่อง ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการถาม In-depth Interview ไว้ 3 ตอนดังนี้

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอรรถศาสตร์เพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร
2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ
3. ปัจจัยใดที่ทำให้ผู้สูงอายุเลือกเรียนรู้หรือศึกษาในเรื่องเหล่านั้น

ส่วนที่ 1 : การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลการค้นคว้าจากข้อมูลทุติยภูมิ

การนำเสนอผลงานวิจัยเรื่องความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอรรถศาสตร์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในส่วนของการคัดกรองข้อมูลสามารถแบ่งเนื้อหาหลักออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.1 ความความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้หรือกิจกรรมทางการศึกษาตามอรรถศาสตร์

ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลจากรายงานการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จึงทำให้ทราบถึงความหมายและแนวคิดต่างๆของการเรียนรู้หรือกิจกรรมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ต่างๆ ของผู้สูงอายุ จากนั้นผู้วิจัยค้นคว้าเพิ่มเติม โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก ได้แก่ จากหนังสือวิชาการ บทความสารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และกรณีศึกษาต่างๆ จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้หรือกิจกรรมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ได้ดังนี้

สำหรับประเทศไทย ความหมายของการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางความคิด มนุษย์เราสามารถเรียนรู้ได้จาก การได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การเห็น รวมถึงผ่านการใช้ สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นส่วนส่งผ่าน ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามอรรถศาสตร์ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งสามารถเลือกเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้านำมาซึ่งการสรุปความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจมากขึ้น จึงสามารถสรุปเป็นความหมายและแนวคิดในมุมมองของผู้วิจัยได้ดังนี้

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม ความคิด ความสามารถ และกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาจากแหล่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตหรือตามรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ หรือความบันเทิง รวมถึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุข โดยไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร หรือไม่มีสถานที่เรียนที่แน่นอน จะเรียนที่ไหนก็ได้ และที่สำคัญคือสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นได้ในทุกๆ ช่วยขจัดตลอดชีวิต

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มที่มีอัตราและสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นและรวดเร็ว โดยเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป และทำให้ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2563) ประเทศไทยก็จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ (Aging Society) อีกทั้งสถานการณ์ครอบครัวไทย เริ่มมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น รวมถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตคู่ที่อยู่กันสองคนสามีภรรยา และไม่มีบุตร เริ่มมีมากขึ้น ทำให้อาณาเขตคนกลุ่มนี้ที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอาจจำเป็นต้องพึ่งพาตัวเอง หรือหากิจกรรมต่างๆ ทำมากกว่าการใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวที่มีทั้งลูก หลาน เหมือนอย่างในอดีต

ดังนั้นการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่จึงเริ่มมีกระแสความ ต้องการเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล หรือเรียกว่าด้านการเรียนรู้หรือการศึกษานั้นเอง ดังนั้นผลจากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันมีหลายส่วนงานที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย (ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง) โดยอาศัยทรัพยากรการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ อาทิ การศึกษาผ่านสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เทปบันทึกเสียง รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หอกระจายข่าว นิทรรศการ สื่อบุคคล ฯลฯ กิจกรรมของชุมชนหรือหน่วยงานจัด เช่น การสัมมนา ค่ายผู้สูงอายุ การฝึกอบรม การไปทัศนศึกษา การเสวนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การกีฬาและการนันทนาการ กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดี นอกจากนี้ ยังต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การบูรณาการแบบองค์รวม การสนับสนุนเครือข่ายการจัดกิจกรรมอย่างร่วมมือร่วมใจ และการส่งเสริมให้เกิดการต่อเนื่อง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาอย่าง

ต่อเนื่อง การเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนสู่การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ทำให้ผู้สูงอายุมีภาวะพหุพลังสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั่นเอง

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2552) และ อรอำไพ บุรานนท์ (2254) หลักสาระความรู้สำคัญสำหรับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุประกอบไปด้วย 4 ด้านได้แก่

1. การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพอนามัย

การศึกษาด้านสุขภาพอนามัยหรือด้านสุขภาพกาย ควรมีการให้ความรู้ทางด้านการแพทย์และการดูแลตัวเองเบื้องต้น เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเสื่อมโทรมทางด้านร่างกาย ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ดังนั้นการให้ความรู้หรือการแนะนำการดูแลตัวเองเบื้องต้นจะช่วยให้กลุ่มผู้สูงอายุได้เตรียมความพร้อมปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง

2. การเตรียมความพร้อมด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ

การเตรียมความพร้อมในด้านอารมณ์หรือจิตใจ ควรมีการให้ผู้สูงอายุสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างวัย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด หรือในอีกแง่มุมหนึ่งคือ การทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่า ไม่ต้องอยู่อย่างเงียบเหงา ว่าแห้ว

การเตรียมความพร้อมด้านสังคม ควรมีการจัดกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ

3. การเตรียมความพร้อมด้านพฤติกรรมกรออม

ความพร้อมด้านพฤติกรรมกรออม หรืออีกนัยหนึ่งอาจเป็นทางด้านเศรษฐกิจ นอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บออมเงิน ซึ่งก็ควรเริ่มตั้งแต่ก่อนการเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว ก็ยังควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมได้อีกด้วย

4. การเตรียมความพร้อมด้านพฤติกรรมกรเรียนรู้

อย่างเช่นพฤติกรรมกรเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ การเรียนรู้ด้านนี้ นอกจากจะทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้พัฒนาคุณภาพชีวิตแล้ว ยังเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้สื่อสารและใช้ชีวิตร่วมกับบุตรหลานได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น

ดังนั้น สำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ ทำให้เกิดความเพลินเพลิน หรือความสุข ก็สามารถใช้เวลาว่างเหล่านั้น ไปทำกิจกรรมการเรียนรู้ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย อีกทั้งการได้ทำกิจกรรมหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาจะเป็นการได้ทำให้ผู้สูงอายุได้กลับเข้ามาเข้าสังคม ไม่เกิดสภาวะเหงา เพราะจะได้มีโอกาสในการพบปะเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน หรืออาจเป็นบุคคลคนละวัย ได้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย ซึ่งก็เป็นอีกกรเรียนรู้อย่างหนึ่งของกลุ่มผู้สูงอายุที่จะได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมปัจจุบัน

ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ทำให้ผู้สูงอายุมีภาวะพหุติพลังสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั่นเอง นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดี และทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุด้วย

ซึ่งผลจากการศึกษาจากข้อมูลต่างๆ สรุปได้ว่า การหาความรู้หรือการเรียนรู้ (กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย) ของผู้สูงอายุนี้ เป็นแนวคิดของ การศึกษาตลอดชีวิต (Life-Long Learning) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญในการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุหรือรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ

1.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัธยาศัย

การคัดกรองข้อมูลนำมาซึ่งการสังเคราะห์ให้เกิดเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ได้แก่ บทความ ข่าว รายการโทรทัศน์ งานวิจัย สัมมนาวิชาการ รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งสิ้น 12 รายการ ดังนี้

- 1.งานวิจัยของ อาชญญา รัตนอุบล และคณะ(2552) เรื่องศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 2.งานวิจัยของสุภารัตน์ จำภา และคณะ (2556) เรื่องแนวการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุหนองฮี
- 3.งานวิจัยของกาญจนา ปัญญาธร (2555) เรื่องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดอุดรธานี
- 4.งานวิจัยของ กวีพงษ์ เลิศวัชรา และคณะ (2556) เรื่อง การเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ
- 5.งานวิจัยของ อรอำไพ บุรานนท์ (2554) เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุคนแดง
- 6.หนังสือ e-book เรื่องการสอนผู้สูงอายุ
- 7.บทความเรื่อง การเรียนรู้เทคโนโลยีผู้สูงอายุ
- 8.บทความเรื่อง การเปลี่ยนแปลงและเตรียมตัวเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ
- 9.บทความเรื่อง สภาพชี้เมคहनุนการศึกษาตลอดชีวิตเน้นคนทำงาน-ผู้สูงอายุดูแลตัวเองได้
- 10.บทความเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุต่อสังคม ครอบครัว ชุมชน

11.ข่าวเรื่อง ผู้สูงอายุ.... กับอนาคตประเทศไทย

12.ข่าวเรื่อง “การศึกษาตลอดชีวิต พัฒนาคนไทยอย่างยั่งยืน

โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใจสถานศึกษาตามอัธยาศัย โดยทำการเปรียบเทียบ จำแนก และจัดกลุ่มกลุ่มคำ หรือเนื้อหาที่คณะผู้วิจัยตีความว่ามีความเหมือนกัน ใกล้เคียงกัน หรือสอดคล้องกันเข้าไว้ด้วยกัน จากนั้นนำข้อมูลต่างๆมาสรุปและจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ของกลุ่มคำ หรือเนื้อหาที่สำคัญ เพื่อสังเคราะห์ให้เกิดเป็นปัจจัยของการตัดสินใจที่สามารถจัดอยู่ในประเภทที่สำคัญซึ่งมีผลในการตัดสินใจเข้าใจสถานศึกษาตามอัธยาศัยต่อไป และขั้นสุดท้าย ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของแต่ละปัจจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันตามการตีความของผู้วิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 12 รายการ ผู้วิจัยสรุปและจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ของกลุ่มคำได้ 3 หมวดใหญ่ ดังนี้

หมวดหมู่ที่ 1 ปัจจัยภายในของผู้สูงอายุ มีสาระที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.1 ช่วงอายุ

ที่ประชุมสมัชชาโลก ว่าด้วยผู้สูงอายุ โดยองค์การสหประชาชาติ ในปี พ.ศ. 2525 กำหนดเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั่วโลกตกลงว่า “ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เรียกว่า “ผู้สูงอายุ” ส่วนสถาบันแห่งชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดว่า ผู้สูงอายุวัยต้นคือ อายุระหว่าง 60 – 74 ปี เป็นวัยที่ยังไม่ชรามาก ถ้าสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี เมื่ออายุ 75 ปีขึ้นไป จึงจะถือเป็นวัยชราอย่างแท้จริง ส่วนสำนักงานสถิติแห่งชาติของไทยแบ่งผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุตอนต้น (อายุ 60 – 69 ปี และผู้สูงอายุตอนปลาย อายุตั้ง) 70 ปีขึ้นไป (ซึ่งผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุก็จะมีความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

1.2 สถิติปัญญา

โดยทั่วไปสถิติปัญญาจะประกอบไปด้วยความสามารถในหลายๆด้าน เช่น ความสามารถทางการพูด การคำนวณ การรับรู้ การนำเหตุผลมาใช้ และความสามารถในการจำ เป็นต้น ซึ่งเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว ความสามารถในด้านต่างๆ จะลดต่ำลง ซึ่งมีผลในการรับรู้และเข้าใจ

1.3 สุขภาพ

ผู้สูงอายุมักประสบปัญหาสุขภาพที่ทรุดโทรมลง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และการที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกด้อย ในสายตาของบุคคลทั่วไป และมีผลต่อความการตัดสินใจของผู้สูงอายุด้วย

1.4 ระดับการศึกษา

ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีความสามารถในการดูแลตนเอง และมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมได้ดี และมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาน้อย รวมไปถึงในด้านทัศนคติ พฤติกรรมต่างๆ ที่มีด้วย

หมวดหมู่ที่ 2 ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ มีสาระที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 สังคม (Social)

ปัจจุบันสังคมโลกกำลังเผชิญกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งล้วนส่งผลถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของทุกคนในสังคม ดังนั้น การพัฒนาคนให้มีศักยภาพและรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากสังคมหรือองค์กรใดมีคนที่มีศักยภาพสูงย่อมได้เปรียบในการที่จะช่วยกันขับเคลื่อนสังคมหรือองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

2.2 การดำเนินชีวิต (Lifestyle)

กิจกรรมการเรียนรู้นั้นจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือรูปแบบเฉพาะของกิจกรรมในแต่ละวัน ที่แสดงถึงความเป็นตัวของคนๆ นั้น

2.3 ความต้องการ (Needs) หรือความพึงพอใจ (Satisfy)

ความต้องการหรือความพึงพอใจ ของผู้สูงอายุแต่ละคน ล้วนแล้วย่อมแตกต่างกันไป ตามสังคม ครอบครัวยุค และวิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดความในการในเรื่องต่างๆ ที่แตกต่างกัน

2.4 ศักยภาพ (Potential)

เมื่อผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาศักยภาพแล้ว ก็จะได้มาซึ่งการมีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ดีขึ้น

2.5 การส่งเสริมหรือสนับสนุน (Support)

ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ดังที่ปรากฏชัดใน “ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน” ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีศักยภาพ โดยการสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย

2.6 เศรษฐกิจ (Economy)

ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาหลักของผู้สูงอายุ ทำให้รายได้ลดน้อยลง ส่งผลต่อความสามารถในการดูแลตนเอง ทางด้านสุขภาพ และส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าสถานศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ

หมวดหมู่ที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีสาระที่เกี่ยวข้องดังนี้

รูปแบบการเรียนรู้ เป็นวิธีการคิดและเรียนรู้ของบุคคลซึ่งมีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล โดยบูรณาการลักษณะทางกายภาพ อารมณ์และความรู้สึกร่วมกันคิดปรากฏให้เห็นว่า คนแต่ละคนเรียนรู้ได้ดีที่สุดอย่างไร และรูปแบบการเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนได้

เมื่อผู้สูงอายุ หรือผู้ใหญ่ที่มีอายุมากขึ้น จะเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายๆด้าน ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะได้สามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ได้เหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์

รูปแบบที่ต้องการ มีความยืดหยุ่นหลากหลายตามโอกาสและสถานการณ์ ทุกภาคส่วนในสังคมต้องมีบทบาทร่วมกันในการจัดการศึกษา เช่น บ้าน วัด ที่ทำงาน สถานประกอบการ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สโมสร ศาลาประชาคม เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้สามารถจัดได้อย่างหลากหลายโดยอาจใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น เรียนรู้จากครูผู้สอน วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ แบบเรียนสำเร็จรูป หนังสือพิมพ์ การประชุม การอบรม การสัมมนาวิชาการ เป็นต้น ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ส่วนที่ 2 : การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำมาสังเคราะห์เพิ่มเติมจากข้อมูลทุกขุมในเบื้องต้น โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูล คือการทำสนทนากลุ่ม กับผู้สูงอายุ จำนวน 8 รายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ผู้เกษียณอายุแล้ว

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ตัวแทนชาย

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ตัวแทนชาย

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 ประกอบธุรกิจส่วนตัว

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 เจ้าของธุรกิจ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 ผู้จัดการบริษัทเอกชน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 แม่บ้าน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 เจ้าของกิจการ

โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ซึ่งมีการจัดทำหัวข้อสัมภาษณ์หรือแนวทาง (Interview Guide) ที่ใช้ในการตั้งคำถาม และใช้รูปแบบการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มจากการโทรศัพท์ติดต่อไปยังกลุ่มเป้าหมายแต่ละรายเพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ หากกลุ่มเป้าหมายอนุญาตจะกำหนดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการขอเข้าพบกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นผู้วิจัยจึงขอหนังสือจากวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล ถึงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในวันก่อนการสัมภาษณ์มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆ เพื่อความพร้อมในการสัมภาษณ์ ได้แก่ แนวคำถาม เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปรูป จดหมาย และของที่ระลึก เมื่อถึงวันที่นัดสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มจากการชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตกลุ่มเป้าหมายในการบันทึกเสียง ระหว่างการสัมภาษณ์มีการจดบันทึก พูดคุย และเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกกระบวนการ จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการถอดเทปจากการไปสัมภาษณ์ โดยมีการจัดทำเป็นตาราง หัวข้อตาราง ได้แก่ ผู้สนทนา บทสนทนา ประเด็นของผู้ให้ข้อมูล ประเด็นของผู้วิจัย และข้อสังเกตความเห็นผู้วิจัย (ภาคผนวก)

เมื่อทำการถอดเทปเสร็จ จึงทำการสรุปเป็นประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ แต่ละคำถาม ดังต่อไปนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2.1.1 ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 8 ท่าน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุค่อนข้างให้ความสำคัญกับการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัย และมีทัศนคติเชิงบวกกับการเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเทคโนโลยี สุขภาพ การออกกำลังกาย การเลือกรับประทานอาหารหรือโภชนาการ และยังมองว่าการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนจำเป็นในการดำเนินชีวิต เพราะการเรียนรู้จะทำให้กลุ่มผู้สูงอายุไม่หยุดใช้ความคิด ซึ่งจะมีผลไม่ให้เกิดโรคความจำเสื่อม (โรคอัลไซเมอร์-

Alzheimer's Disease) และอีกทั้งการเรียนรู้ยังเป็นส่วนหนึ่งของการได้เข้าสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้ได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น อาจเป็นรุ่นเดียวกัน หรือคนละรุ่น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุมาก มีความเสื่อมสภาพทางด้านร่างกาย จะเดินหรือออกไปไหน มาไหนค่อนข้างลำบากกว่าคนปกติ การมีการเรียนรู้หรือการสอนในด้านการใช้เทคโนโลยี เช่น การเรียนวิธีการใช้เล่นอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้สูงอายุได้สามารถใช้เวลาในการศึกษาความรู้ได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นการแสวงหาทั้งความบันเทิงและแหล่งข้อมูลสาระดีๆ มากมายได้โดยง่าย หรือจะเป็น การเรียนวิธีการใช้โทรศัพท์มือถือที่ปัจจุบันถือว่าเป็นหนึ่งในช่องทางที่จะติดต่อกับลูกหลานได้ รวดเร็วที่สุด กลุ่มผู้สูงอายุบางรายอาจไม่มีความสามารถที่จะใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ได้อย่างเป็น ประโยชน์ การเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าจำเป็นและสำคัญมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งทั้งหมด นี้ การมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยจะทำกลุ่มผู้สูงอายุใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ความ สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

2.1.2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 8 ท่าน พบว่า การเรียนรู้ในเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ต การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การดูแลสุขภาพ การดูแลตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกาย การบริโภค อาหารที่เป็นประโยชน์ถูกหลักโภชนาการ หรือสิ่งที่สำคัญที่อยากให้มีการเรียนก็คือ การเรียนรู้เพื่อ เตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุเพื่อที่กลุ่มผู้สูงอายุบางรายที่ยังมีโอกาสหรือสามารถดูแลตัวเอง ได้ จะได้เตรียมรับมือกับเหตุการณ์/สถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้

2.2 สรุปผล จากผลการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยนำมาสรุป พฤติกรรม และทัศนคติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ด้านพฤติกรรม

กลุ่มผู้สูงอายุ มีพฤติกรรมการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยตามวิถี ชีวิตของแต่ละบุคคล เช่นผู้สูงอายุบางท่านชอบศึกษาหาความรู้ผ่านการใช้อินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเข้าไปดู ข่าว, กิจกรรมสัมมนาเพื่อความรู้ การเล่นหุ้น บางท่านชอบเรียนรู้ด้านการใช้เทคโนโลยี (มือถือ/ แท็บเล็ต) เพื่อให้สามารถใช้งานได้ในเวลาที่จำเป็นหรือเป็นการผ่อนคลาย บางท่านชอบการเรียนรู้ ด้านการออกกำลังกาย เช่นการเรียนโยคะ ฯลฯ ซึ่งสรุปได้ว่าการเรียนรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับ ความชอบของแต่ละบุคคล ที่จะสนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทางด้านใด รวมทั้งปัจจัยสำคัญในการ เรียนรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุคือผู้ที่สนับสนุนนั่นก็คือลูกหลาน ที่จะคอยให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ ผู้สูงอายุให้ทำกิจกรรมหรือมีการเรียนรู้ที่ท่านชอบ

2.2.2 ด้านทัศนคติ

กลุ่มผู้สูงอายุมีทัศนคติในเชิงบวกเกี่ยวกับการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัย และมีความต้องการที่จะพัฒนาตัวเองทั้งทางสมองและการดำเนินชีวิตต่างๆ และยังมีมองตัวเองว่าไม่ต้องการทำตัวให้เป็นภาระของลูกหลาน

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากจะทำให้เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ หรือการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ แล้ว ยังถือเป็นกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้เข้าสังคม ได้แลกเปลี่ยนพูดคุยกับผู้อื่น ทำให้ผู้สูงอายุไม่เกิดความเหงา ซึมเศร้า และรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองยังมีความสำคัญ ทำให้พวกเขาใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข

หลังจากการสรุปผลที่ได้จากการทำสนทนากลุ่ม Focus Group ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านี้ และจากการทบทวนข้อมูลต่างๆ นำไปออกแบบและสอบถามเพิ่มเติมในส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูลมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 3 : การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เมื่อได้ข้อมูลจากการทำสนทนากลุ่มแล้ว ผู้วิจัยได้หาข้อมูลเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุ 2 ราย โดยสรุปข้อมูลได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล แม่บ้าน (ผู้เกษียณอายุแล้ว)

ผู้ให้ข้อมูล พ่อบ้าน (ผู้เกษียณอายุแล้ว)

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3.1.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรสำหรับหลักสูตรการเรียนสำหรับผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ พบว่า สำหรับการหลักสูตรการเรียนสำหรับผู้สูงอายุ นั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี ทั้งนี้เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยการหาความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม แต่การศึกษาหรือเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุนั้นค่อนข้างจะมีการเรียนรู้ที่ช้ากว่าวัยหนุ่มสาวหรือวัยอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากระบบประสาทต่างๆ ของผู้สูงอายุเริ่มเสื่อมลง รวมถึงกระบวนการประมวลผลทางด้านความคิดเริ่มช้าลง ทำให้มีการเรียนรู้ที่ช้ากว่าปกติ

ดังนั้นหลักสูตรการเรียนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุนั้นจะต้องเป็นหลักสูตรที่ ต้องเข้าใจถึงพฤติกรรมของเหล่าผู้สูงอายุ อาทิเช่น ผู้สูงอายุบางรายจะรู้สึกเงินอายุเวลาที่ใน

ห้องเรียนมีเหล่านักเรียนหลากหลายรุ่น การที่เมื่อคุณครูผู้สอนสอนหลักสูตรอะไรไปแล้วนั้น กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นน่าจะเข้าใจแล้ว แต่ในขณะที่กลุ่มวัยผู้สูงอายุ นั้นยังไม่ค่อยเข้าใจ จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกอาย และไม่ยอมไปเรียนได้แนวทางหนึ่งที่ดีสำหรับการจัดหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ คือ ควรจะมีการเรียนแบบตัวต่อตัว (Private Course) ซึ่งหลักสูตรนี้ สามารถปรับใช้ได้กับการเรียนรู้ในทุกๆ ด้าน เช่น การเรียนดนตรี การเรียนศิลปะ การเรียนร้องเพลง การเรียนทำอาหาร การเรียนปลูกต้นไม้ การเรียนรู้เสริมในเรื่องหลักโภชนาการ เป็นต้น

นอกจากนี้ อาจารย์หรือคุณครูที่มาสอนหลักสูตรต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุนั้น ยังต้องมีคุณสมบัติที่เด่นชัดอย่างยิ่งคือ การมีความใจเย็น ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่มีอายุมาก ทำให้อาจเกิดความเข้าใจในการเรียนรู้ที่ช้า และอาจเข้าใจยากในบางครั้ง จึงทำให้คุณครูผู้สอนจึงต้องใจ และเข้าใจกลุ่มผู้สูงอายุเป็นอย่างดี ถึงจะสอนและทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างคนทั้งสองรุ่น

3.1.2 การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ

การใช้คอมพิวเตอร์ หรือการเล่นอินเทอร์เน็ต ก็ยังถือว่าเป็นการเรียนรู้หรือการศึกษาเพิ่มเติมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในปัจจุบัน นอกจากนี้ เมื่อผู้สูงอายุได้เรียนรู้ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตแล้ว ยังจะต่อยอดนำไปสู่การเรียนรู้อื่นๆ ที่กลุ่มผู้สูงอายุสามารถค้นหาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้ อาทิเช่น เมื่อการเรียนรู้เริ่มต้นขึ้นเมื่อได้รู้จักการใช้อินเทอร์เน็ต ท่านก็จะสามารถหาข้อมูลหรือค้นหาสิ่งที่ท่านชอบ และเมื่อความชอบเหล่านั้นเพิ่มมากขึ้น ท่านก็อยากจะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ทำให้ต่อยอดการเรียนรู้ออกไปนอกเหนือจากการเรียนรู้การใช้อินเทอร์เน็ต เช่น ความชอบทางด้านดนตรี เมื่อท่านชอบฟังดนตรี และเกิดการอยากเรียนรู้ สิ่งที่ท่านจะทำต่อไปคือการหาที่เรียน จนในที่สุดก็สามารถได้เรียนดนตรีที่ท่านชอบนั่นเอง และสิ่งที่สำคัญไปกว่านั้น การศึกษาเรียนรู้เหล่านี้ หากมีลูกหลานในบ้านคอยช่วยสอน จะทำให้เหล่าผู้สูงอายุเหล่านี้ รู้สึกมีความสุขและอยากที่จะเรียนรู้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เพราะการเรียนรู้ที่อาศัยคุณครูผู้สอนที่เป็นบุคคลใกล้ชิด จะเป็นการเชื่อมสัมพันธ์อันดีให้กับท่าน

นอกจากนี้ผู้สูงอายุน่าจะเล็งเห็นความสำคัญเรื่องสุขภาพ ในเรื่องของอาหารการกินที่มีประโยชน์ เริ่มมีการดูแลหรือใส่ใจในสุขภาพตัวเองเพิ่มขึ้น

3.1.3 ปัจจัยอะไรที่ทำให้ท่านเลือกเรียน

ปัจจัยหลักที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกเรียนหรือศึกษาหาความรู้ต่างๆ คือ เวลา เนื่องจากนอกเหนือจากเวลาที่เป็นแม่บ้าน หรือดูแลลูกๆ เรียบร้อยแล้ว จะทำให้มีเวลาว่างค่อนข้างมาก เวลาที่เหลือนี้ก็จะอยากจะทำกิจกรรมอะไรที่เพิ่มความบันเทิงให้กับตัวเอง อีกทั้งการอยู่คนเดียวช่วงกลางวันทำให้เกิดความเหงา การทำกิจกรรมอะไรทำ ทำให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มมากขึ้น

3.2 สรุปผล จากผลการทำสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยนำมาสรุป พฤติกรรม ทักษะและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอรรถาศัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ด้านพฤติกรรม

ผู้สูงอายุ มีพฤติกรรมการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอรรถาศัยตามวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล

3.2.2 ด้านทัศนคติ

กลุ่มผู้สูงอายุมีทัศนคติในเชิงบวกเกี่ยวกับการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอรรถาศัย และมีความต้องการที่จะพัฒนาตัวเองทั้งทางสมองและการดำเนินชีวิตต่างๆ และยังมีมองตัวเองว่าไม่อยากทำตัวให้เป็นภาระของลูกหลาน

3.2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอรรถาศัย

การศึกษาหรือการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุนั้น ปัจจัยหลักที่ใช้ในการตัดสินใจคือ ความสนใจของแต่ละบุคคลและเวลาที่เหมาะสม

จากการสัมภาษณ์จึงสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้หรือการศึกษาตามอรรถาศัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากจะทำให้เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ หรือการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ แล้ว ยังถือเป็นกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุได้เข้าสังคม ได้แลกเปลี่ยนพูดคุยกับผู้อื่น ทำให้ผู้สูงอายุไม่เกิดความเหงา ซึมเศร้า และรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองยังมีความสำคัญ ทำให้พวกเขาใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการงานวิจัยเรื่อง ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตาม อัยศาสตร์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้หรือกิจกรรมทางการศึกษาตามอัยศาสตร์ของผู้สูงอายุ และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัยศาสตร์ เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมทางการศึกษาตามอัยศาสตร์
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัยศาสตร์ประเภทต่างๆ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับคำสำคัญ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความหมายของความหมายผู้สูงอายุ (Aging Society) แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในวัยสูงอายุ แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวของผู้สูงอายุ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ (Learning Ecology) แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามอัยศาสตร์ (Informal education) ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัยศาสตร์ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัยต่อไป

งานวิจัยเรื่อง ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัยศาสตร์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการคัดกรองข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ เพื่อหาความหมาย แนวคิด และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัยศาสตร์ประเภทต่างๆ โดยเริ่มต้นการศึกษาความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นหลัก ได้แก่ หนังสือทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงการเข้าร่วม ฟังสัมมนาเชิงวิชาการ สำหรับในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตาม อัยาศัยผู้วิจัยเริ่มต้นศึกษาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ได้แก่ บทความ ข่าว รวมถึงข้อมูลทาง อินเทอร์เน็ต รวมทั้งสิ้น 12 รายการ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยทำการ จำแนก และจัดกลุ่มกลุ่มคำ หรือเนื้อหาที่ผู้วิจัยตีความว่ามีความเหมือนกัน ใกล้เคียงกัน หรือ สอดคล้องกันเข้าไว้ด้วยกัน ต่อมานำข้อมูลย่อยต่างๆมาสรุปและจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ของกลุ่มคำ หรือเนื้อหาที่สำคัญ เพื่อสังเคราะห์ให้เกิดเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตาม อัยาศัย และในขั้นตอนสุดท้าย ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตาม อัยาศัยในแต่ละข้อ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันตามการตีความของผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลปฐมภูมิเพิ่มเติมโดยการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่ม ผู้สูงอายุ จำนวน 8 ราย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้สูงอายุเพิ่มเติมอีก 2 ราย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อสอบถาม เกี่ยวกับแนวทางการหาความต้องการและทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าใช้ สถานศึกษาตามอัยาศัยให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ

การสรุปผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้หรือกิจกรรมทางการศึกษาตามอัยาศัยของ ผู้สูงอายุ
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัยาศัย
3. รูปแบบการเรียนรู้ตามอัยาศัย/กิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัยที่เหมาะสมกับ ผู้สูงอายุ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้หรือกิจกรรมทางการศึกษาตามอัยาศัยของผู้สูงอายุ

การเรียนรู้หรือกิจกรรมการศึกษาตามอัยาศัย เป็นสิ่งที่คนทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ หรือมีเป็นผู้สูงอายุ ก็ควรจะมีการพัฒนาในเรื่องการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความ เข้าใจ และต้องได้รับการส่งเสริมอย่างถูกวิธี รวมทั้งให้เหมาะสมกับการรับรู้ของผู้เรียนแต่ละคน อีกทั้งการเรียนรู้จะต้องมีรูปแบบที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลอีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย ด้านสภาพจิตใจ รวมไปถึงทางสังคม โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัยาศัยของผู้สูงอายุ ซึ่ง ต้องยึดหลักตามความต้องการทางการศึกษาของผู้สูงอายุแต่ละคน นอกจากนี้ยังต้องมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และจึงนำหลักสูตรการเรียนรู้ที่

ได้ไปปรับให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อเป็นการพัฒนาทางด้านศักยภาพของผู้สูงอายุให้ก้าวหน้าต่อไป

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานศึกษาตามอัธยาศัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ดังนี้

ปัจจัยภายใน : ปัจจัยภายในของผู้สูงอายุ ได้แก่ ช่วงอายุ สติปัญญา สุขภาพ ระดับการศึกษา เวลา

ปัจจัยภายนอก : ปัจจัยภายนอกของผู้สูงอายุ ได้แก่ สังคม การดำเนินชีวิต ความต้องการ การส่งเสริม/สนับสนุน ศักยภาพ เศรษฐกิจ

3. รูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัย/กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

เมื่อผู้สูงอายุ หรือผู้ใหญ่ที่มีอายุมากขึ้น จะเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายๆด้าน ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะได้สามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์

รูปแบบที่ต้องการ จะมีความยืดหยุ่นหลากหลายตามโอกาสและสถานการณ์ ทุกภาคส่วนในสังคมต้องมีบทบาทร่วมกันในการจัดการศึกษา เช่น บ้าน วัด ที่ทำงาน สถานประกอบการ หอสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สโมสร ศาลาประชาคม เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้สามารถจัดได้อย่างหลากหลายโดยอาจใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น เรียนรู้จากครูผู้สอน วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ แบบเรียนสำเร็จรูป หนังสือพิมพ์ การประชุม การอบรม การสัมมนาวิชาการ เป็นต้น ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ

อภิปรายผล

ผลจากการงานวิจัยเรื่อง ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ โดยการรวบรวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และหาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และผู้วิจัยยังทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดย

การทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 8 ราย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้สูงอายุเพิ่มเติมอีก 2 ราย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการหาความต้องการและทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าใช้สถานศึกษาตามอัธยาศัยให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุ

1. ด้านทัศนคติ

ผู้สูงอายุมีทัศนคติในเชิงบวกเกี่ยวกับการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัย และมีความต้องการที่จะพัฒนาตัวเองทั้งทางด้านสมองและการดำเนินชีวิตต่างๆ และยังมีมุมมองตัวเองว่าไม่ต้องการทำตัวให้เป็นภาระของลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของกวิพงษ์ เลิศวัชรรา และ คณะ (2556) เรื่อง การเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ที่ว่าเมื่อผู้สูงอายุได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคโนโลยี ผู้สูงอายุก็ได้เห็นถึงประโยชน์ ความง่ายและความสนุกในการใช้เทคโนโลยี ทำให้ผู้สูงอายุหันมาใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ และเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุหันมาสนใจเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ๆ เป็นเพราะการอยากมีส่วนร่วมกับลูกหลาน และญาติๆ ซึ่งถือว่าทำให้มีทัศนคติเกี่ยวกับการเรียนรู้ในทิศทางที่ดีขึ้น

2. ด้านความต้องการ

การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุแต่ละท่าน มีความต้องการที่แตกต่างกัน เราจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงพฤติกรรมเหล่านั้นของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาปรับปรุงวิธีการสอน รวมไปถึงการจัดรูปแบบหลักสูตรการศึกษาให้เหมาะสมกับพฤติกรรมและความต้องการที่แตกต่างกันให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัย อรอำไพ บุรานนท์ (2554) เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัด กรุงเทพมหานคร ที่ศึกษาความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุใน 4 ด้าน ได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม และความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ และยังมีการหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตามตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดของครอบครัว ที่มีผลการศึกษาบ่งบอกว่ากลุ่มเพศหญิงมีความต้องการแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 4 ด้านสูงกว่าเพศชาย กลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายภาพสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทางสังคมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สมรส หย่าร้าง และเป็นหม้ายเนื่องจากคู่สมรสเสียชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 10,001 บาทขึ้นไป มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้านความต้องการทางกายภาพสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 5,000 บาทหรือน้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้ง 4 ด้าน สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดครอบครัว 1-3 คน

และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ McClusky (1975) ซึ่งมีหลักการจัดการศึกษาจากระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 ประการ ประกอบด้วย

1. ความต้องการความรู้เพื่อสามารถดำรงตนอยู่ในสังคม (Coping Needs) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ อนามัย การปรับตัวทางด้านจิตใจ สังคม ร่างกาย และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีในสังคม

2. ความต้องการทักษะในการสามารถเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมได้ (Expressive Needs) ทักษะเหล่านี้ อาทิ ทักษะการเข้าร่วมกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์กับบุคคล รวมไปถึงงานอดิเรก เป็นต้น

3. ความต้องการความรู้เพื่อสามารถถ่ายทอดให้สังคม (Contributive Needs) ได้แก่ ความรู้และทักษะ เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้แก่สังคม อาทิ ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอด การอบรม และข้อมูลเกี่ยวกับอาสาสมัครกิจกรรมต่างๆ

4. ความต้องการในการควบคุมสภาพแวดล้อม (Influence Needs) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับชุมชนและสภาพแวดล้อมรอบตัว ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

5. ความต้องการความรู้ที่พัฒนาตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม (Transcendence Needs) ได้แก่ ความรู้และการศึกษาที่จัดในรูปแบบต่างๆ ให้เกิดความพึงพอใจหลังจากการเกษียณ

3. ด้านการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัย/กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่าเมื่อผู้สูงอายุ หรือผู้ใหญ่ที่มีอายุมากขึ้น จะเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายๆด้าน ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุ เพื่อที่จะได้สามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ได้เหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์ อาทิเช่นเรียนรู้เพื่อการให้รับรู้อถึงสภาพร่างกายที่เปลี่ยนไป หรือเรียนรู้เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์หรือเป็นงานอดิเรก เป็นต้น

การเรียนรู้ของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับปัจจัยภายใน เช่นช่วงอายุ รายได้ สติปัญญา สุขภาพ เวลา รวมไปถึงความชอบของแต่ละบุคคล ที่จะสนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทางด้านใด รวมทั้งปัจจัยภายนอก เช่น การสนับสนุนจากครอบครัว ศักยภาพของตัวผู้สูงอายุเอง วิธีการดำเนินชีวิตของ

แต่ละบุคคล ความต้องการที่จะเรียนรู้ในแต่ละศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยอาชญา รัตนอุบล และ คณะ (2552) เรื่อง ศักยภาพ ปัญหาความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาตาม อัยาศัยนอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อ เข้าสู่วัยสูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน ที่ว่า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย กิจกรรม การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมเพื่อให้ความรู้พื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิต การศึกษาต่อเนื่อง การให้ข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย ความรู้ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยสุขภาพจิต การเตรียมตัวด้านการเงิน การสร้างอาชีพ สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ งานอดิเรกและสันทนาการ ฯลฯ กระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาที่หลากหลาย เช่น ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรม โครงการค่ายเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ กิจกรรมกลุ่มสนใจ การฝึกอาชีพระยะสั้น รายการวิทยุ โทรทัศน์ สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ เป็นต้น และกิจกรรมการศึกษาตาม อัยาศัย เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยทรัพยากรการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ อาทิ การศึกษาผ่านสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เทปบันทึกเสียง เทปบันทึกโทรทัศน์ รายการ โทรทัศน์ รายการวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หอกระจายข่าวนิทรรศการ สื่อบุคคล ฯลฯ กิจกรรมของชุมชนหรือหน่วยงานจัด เช่น ค่ายผู้สูงอายุ การฝึกอบรม การไปทัศนศึกษา การเสวนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การกีฬาและการนันทนาการ กิจกรรมทางศาสนาและ วัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงสังคม

1.1 รัฐบาล รวมถึงผู้ที่บทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ควรมีการ ให้การสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุหรือเริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อมตั้งแต่ ก่อนที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความต้องการ และรูปแบบกิจกรรมทาง การศึกษาตามอัยาศัยที่สอดคล้องกับแต่ละทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุ ให้สอดคล้อง กับนโยบายภาครัฐที่มีการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ดังที่ปรากฏชัดใน “ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณ ตู์สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน” ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สามารถนำรูปแบบการเรียนรู้ตามอัยาศัยมาพัฒนาต่อยอด ใน ลักษณะอื่นๆ เช่น การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นกรณีศึกษาของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละประเภทของการ

เรียนรู้ที่สำคัญและจำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งจะทำให้สามารถเปรียบเทียบสถานศึกษาแต่ละที่ได้ อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้นอีกด้วย

2.2 สามารถนำรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ไปศึกษากับพื้นที่อื่นนอกเหนือจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล หรือศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อที่จะบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความต้องการจะเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อจะได้เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 ควรดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงรายละเอียดของแต่ละรูปแบบหรือกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านสุขภาพอนามัย ด้านดนตรี ด้านศิลปะ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา ปัญญาธร. (2555). เรื่องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความมั่นคงในชีวิต
ผู้สูงอายุ จังหวัดอุดรธานี
- กวีพงษ์ เลิศวีชรา และคณะ. (2556). เรื่อง การเรียนรู้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ
การศึกษานอกโรงเรียน. (2538). การศึกษาตลอดชีวิตการศึกษาของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์
กรุงเทพฯ : ศูนย์สภาพแวดล้อม
- จิตติมาน แก้วขาว. (2539). การปรับตัวของผู้สูงอายุในจังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (สำเนา)
- ดารา ทีปะปาล. (2542). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- ถวิล ชาราโกชน์. (2532). จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน-
สโตร์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). ทฤษฎีองค์การและการออกแบบ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). องค์การและการบริหารการศึกษาการจัดการแผนใหม่(Organization and
Management) พิมพ์ครั้งที่ 10(กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นาดยา รัตน์อัมภา. (2540). การเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการของพยาบาลวิชาชีพ
ในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญา
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา)
- นพมาศ ชีรเวทิน. (2535). จิตวิทยาสังคมกับชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ. (2540). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ :คณะ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประนอม โอทกานนท์ และจิราพร เกศพิชญพัฒนา. (2537). รายงานการวิจัยเรื่อง ความต้องการ
พยาบาลของผู้สูงอายุในชมรมและสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- พิชญากรณ์ มูลศิลป์ และคณะ. (2536). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุ
ภายหลังเกษียณ. กรุงเทพฯ : สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย.
- พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551)

บรรณานุกรม(ต่อ)

- มัลลี อุตตมางกูร. (2539). ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์และนอกสถานสงเคราะห์ ในจังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2552). เรื่องศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- สุดารัตน์ จำภา และคณะ. (2556). เรื่องแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนสำหรับผู้สูงอายุหนองฮี
- อรอำไพ บุรานนท์. (2554). เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุคืนแดง
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2539). การบริการการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีระฟิล์ม และโซเท็กซ์ จำกัด.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์; และคณะ. (2546). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร : ไดมอนด์ อิน บิสซิเนส เวิร์ล
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. : คัมภีร์ กศน.
- อารี เพชรบุตร. (2544). สภาพและปัญหาของการประสานสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- Allport, G.W. (1967). *Attitude : Attitude Theory and Measurement*. New York : John Willey and Son.
- Assael, Henry. (1995). *Consumer Behavior and Marketing Action*. Cincinnati, OH: South-Western College Publishing.
- Bo Reimer. (1995). *Youth and Modern Lifestyles In Youth Culture in Late Modernity*. London : Sage Publication.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- Engel, James F. Kollat, David T. Blackwell, Roger D. (1968). Consumer Behavior. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Hawkins, L. D, Roger, J.B & Coney, K. A., (2001). Consumer Behavior: Building Marketing Strategy, 8th ed., The McGraw-Hill Companies Inc..
- Kotler, Philip. (1997). Marketing Management Analysis, Planning, Implementation and Control. P.172. 9th ed. New Jersey : A Simon & Schuster Company.
- L.L Thurstone and E.J. Chave. (1996). The Measurement of Attitude (Eighth Impression). Chicago : The University of Chicago Press.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. Journal Psychology Review, 50, pp. 370 - 396.
- McClusky, H.Y. (1975). Education for Aging : The Scope of the Field and Perspection for the Future. Washington D.C.: Adult Education Association of the U.S.A.
- Mun, Norman L. (1971). Introduction to Psychology. Boston : Heangton Muffin.
- Pollock. S.E., Christian, B.J.,& Sands, D. (1990). "Responses to chronic illness : Analysis of psychological and physiological adaptation", Nursing Research. 36 (5), 300-304.
- Powell, D.H. (1986). Understanding Human Adjustment : Normal Adaptation through the Life Cycle. Boston : Little Brown.
- Roy, S.C. (1991). The Roy Adaptation Model : The Definitive Statement. Norwalk : Appleton & Lange.
- Schiffman, L.G., & Kanuk, L.L. (1987). Consumer behavior (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (1994). Consumer behavior. (5th ed.). Englewood Cliffs, N. J. : Prentice-Hall.
- Schiffman, Leon G. and Kanuk, Leslie Lazer. (2000). Consumer Behavior. 7th ed. New Jersey : Prantice-Hall, Inc.
- Stanton, William J. Futrell, Charles. (1987). Fundamentals of marketing. 8th ed. New York : McGraw – Hill, Inc.

บรรณานุกรม(ต่อ)

Tyler, R. W. (1949). Basic Principle of Curriculum and Instruction. Chicago : University of Chicago Press.

เว็บไซต์

กวิพงษ์ เลิศวัชรา และคณะ (2556) วรสารออนไลน์.....การเรียนรู้เทคโนโลยีผู้สูงอายุ

เข้าถึงได้จาก : articles.citu.tu.ac.th/wp-content/uploads/2013/05/1-2556_001.pdf

การศึกษาตามอัธยาศัย เข้าถึงได้จาก

: http://mediathailand.blogspot.com/2012/05/blog-post_460.html

กระทรวงมหาดไทย.การเรียนรู้ตลอดชีวิต (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

www.stabundamrong.moi.go.th/interest/learning.doc

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และเครือข่ายผู้สูงอายุ. (ออนไลน์). การเปลี่ยนแปลงและเตรียมตัวเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เข้าถึงได้จาก :

<http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/health/prepared/topic002.php>

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และเครือข่ายผู้สูงอายุ. (ออนไลน์). การเปลี่ยนแปลงและเตรียมตัวเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เข้าถึงได้จาก :

<http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/about/soongwai/topic.006php>

กัมภีร์ กศน. หนังสือ e-book เรื่องการสอนผู้สูงอายุ

เข้าถึงได้จาก : http://ebook.nfe.go.th/nfe_ebook/data_ebook/19/13_11_20.pdf

ฟาฏินา วงศ์เลขา. (2555) การศึกษาตลอดชีวิต พัฒนาคอนไทยอย่างยั่งยืน

เข้าถึงได้จาก : <http://www.dailynews.co.th/education/11056>

ดร. วิศนีย์ ศิลตระกุล. การศึกษาตามอัธยาศัยอะไร :? ทำไม?และอย่างไร? (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : http://education.dusit.ac.th/edu_doc/news/new250110.html

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy. เข้าถึงได้จาก :

http://www.odu.edu/educ/roverbau/Bloom/blooms_taxonomy.html

บรรณานุกรม(ต่อ)

มาตรฐานความรู้วิชาชีพครู นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา สถาบัน กศน .
ภาคเหนือ. แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Ecology) (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก

: <http://teacher80std.blogspot.com/2012/06/101-learning-ecology.html>

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษสำนักงาน กศน. (2555)
ผู้สูงอายุ... กับอนาคตประเทศไทย

เข้าถึงได้จาก : <http://www.dailynews.co.th/education/21979>

ASTVผู้จัดการออนไลน์ (2556) สภาซีเมคหนุนการศึกษาตลอดชีวิตเน้นคนทำงาน-ผู้สูงอายุดูแล
ตัวเองได้เข้าถึงได้จาก

: <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9560000034749>

ภาคผนวก ก

แบบคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

คำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ ในงานวิจัยหัวข้อเรื่อง “ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลฯ”

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมหรือไม่
อย่างไร

2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ

ภาคผนวก ข

แบบคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ ในงานวิจัยหัวข้อเรื่อง “ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลฯ”

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร
2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ
3. ปัจจัยใดที่ทำให้ผู้สูงอายุเลือกเรียนรู้หรือศึกษาในเรื่องเหล่านั้น

ภาคผนวก ก

ผลการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)

คำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ ในงานวิจัยหัวข้อเรื่อง “ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลฯ”

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ

ผลการสนทนากลุ่มของผู้สูงอายุ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1 : ผมว่าเรื่องอินเทอร์เน็ตเนี่ยดีครับ ยกตัวอย่างนะครับ คุณพ่อผมมีอายุค่อนข้างมากแล้ว เดินเห็นไม่สะดวก ตอนนี้อย่า Happy มากเลย เพราะเวลาท่านอยากจะดูหนังเงินท่านก็ดูใน Youtube ไม่ต้องไปไหนอยากจะสนทนา เล่นหุ้น ก็เข้าไปดูในเว็บไซต์ แทบไม่ต้องเดินทางไปไหน และท่านก็มีความสุขดี และเรื่องการดูแลสุขภาพ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2 : เรื่องเทคโนโลยีค่ะ การใช้มือถือ ติดต่อกับลูกหลาน

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3 : เรื่องสุขภาพ การดูแลตัวเอง หรือว่าการโภชนาการ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4 : พัฒนาการสิ่งใหม่ๆ อยากให้ผู้สูงอายุเข้าใจว่าเค้าควรจะรู้ไม่ใช่ว่าชั้นไม่ไหวแล้วอายุขนาดชั้นรับไม่ได้แล้ว เพราะว่าคนสูงอายุถ้าหากขาดการคิดจะเป็นอัลไซเมอร์ ถ้าเค้ามีความรู้ไม่ว่าจะมีการพัฒนาต่างๆ หรือเรียนรู้สังคม เค้าก็จะเข้าใจลูกหลานด้วย อยากให้เสริมตรงนี้ค่ะ การออกกำลังกายก็อย่างเช่นการเรียน โยคะ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5 : อยากให้รัฐบาลมีความสนใจผู้สูงอายุที่ไม่มีความรู้ในเทคโนโลยีใหม่ๆ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6 : กิจกรรมช่วย เกี่ยวกับเรื่องการดูแลตัวเอง เพราะว่าจะไปพึ่งรัฐบาลก็ไม่ไหว ต่อให้พึ่งลูกหลานก็อาจพึ่งไม่ได้ ก็อยากให้รู้จักวิธีการปฏิบัติตัวเตรียมพร้อมการเป็นผู้สูงอายุ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7 : มองในเรื่องของสุขภาพ เรื่องของการออกกำลังกาย เรื่องของอาหารที่ทำให้สุขภาพดี เพราะว่า บางคนอาจไม่มีความรู้ว่าจะทำอะไรมีประโยชน์อย่างไร อาหารที่เป็นประโยชน์ หรืออาหารที่เป็นสุขภาพ อีกเรื่องคือการออกกำลังกาย

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 8 : เรื่องของสุขภาพ และการดูแลตัวเอง รวมถึงเทคโนโลยีด้วย

ภาคผนวก ง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ ในงานวิจัยหัวข้อเรื่อง “ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลฯ”

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร
2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ
3. ปัจจัยใดที่ทำให้ผู้สูงอายุเลือกเรียนรู้หรือศึกษาในเรื่องเหล่านั้น

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

ก็คิดว่าดีค่ะ เพราะถือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งผู้ใหญ่มักจะมีการเรียนรู้หรือประสาทสัมผัสต่างๆที่จะช้ากว่าเด็กๆ การที่จะให้ไปเรียนร่วมกับเด็กนั้นคงไม่ได้ เหตุผลหนึ่งเลยคือรู้สึกเงิน ถ้าทั้งห้องเรียนมีแต่รุ่นลูกรุ่นหลาน เราเดินเข้าไปคงจะรู้สึกแปลกๆ และเวลาที่ครูสอนนั้นเด็กเข้าใจ แต่เราอาจจะยังงงอยู่ เลยคิดว่าเป็นเรื่องที่ดีมากๆที่จะมีคอร์สเรียนสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ยิ่งถ้าเป็นการเรียนแบบตัวต่อตัวยิ่งดีเลย อาจารย์ที่จะมาสอนผู้สูงอายุได้ก็ต้องใจเย็นด้วยนะ เพราะคนอายุมากแล้วเข้าใจอะไรยาก เรียนรู้ช้า ถ้าใจไม่เย็นพอจะสอนกันยาก หรือถ้ามาพูดจาไม่ดีกับผู้ใหญ่คงเป็นเรื่องเป็นราวแน่ๆ

2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ

คิดว่าน่าจะเป็นเรื่องของการใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เพราะเดี๋ยวนี้เรื่องพวกนี้จำเป็นมาก เพื่อนๆรุ่นเดียวกันส่วนใหญ่ก็เล่นคอมพิวเตอร์เป็น ไม่ใช่ที่เราอายุมากแล้วจะละเลยเรื่องพวกนี้ เห็นว่าไม่เกี่ยวกะเราไม่ได้ อย่างตัวเองก็มีลูกสาวคอยสอนเล่นอินเทอร์เน็ตซึ่งช่วยได้มาก

เพราะเวลาอยากทำอะไรก็จะเสิร์ชกูเกิ้ล บางทีก็หาสูตรอาหาร สูตรขนม หรือเวลาอยากดูรายการทีวี ย้อนหลังดูในยูทูป ละอีกอย่างที่ตัดสินใจไปเรียนคือเรียนตีจิม คนอาจสงสัยว่าทำไมมาเรียน คนตรีตอนอายุมาก ก็จะตอบคนถามไปว่า ก็สมัยสาว ๆ ไม่ได้มีเวลาวางเท่านี้ พออายุมากขึ้น มีเวลา มากขึ้น อยากทำหรืออยากเรียนอะไรก็ต้องรีบเรียน ตอนแรกก็กลัวจะเรียนไม่ไหวเรียนไม่รู้เรื่อง ความจำก็ไม่ได้ดีเหมือนสาว ๆ แต่พอได้เรียนก็รู้สึกว่าจะไม่ยากอย่างที่คิด เรายังไหว

3. ปัจจัยใดที่ทำให้ผู้สูงอายุเลือกเรียนรู้หรือศึกษาในเรื่องเหล่านั้น

สาเหตุก็คือ ยกตัวอย่างตัวเองนะ ที่มีเรียนอยู่ก็มีเรียนตีจิม เรียนทำขนม จริงๆนี้ อยากเรียนร้องเพลงด้วยนะแต่กลัวเสียงจะไปไม่ไหวแล้ว ที่ชอบเรียนเพราะว่านอกเหนือจากเวลาที่ เป็นแม่บ้านดูแลบ้านดูแลลูกๆแล้ว เวลาที่เหลือก็อยากจะหากิจกรรมทำเพื่อเพิ่มความบันเทิงให้ตัวเอง ตอนกลางวันอยู่บ้านคนเดียวก็เหงาเลยพยายามหาอะไรทำ อย่างตีจิมนี้เรียนมาได้ครึ่งปีแล้วสาเหตุที่ เริ่มเรียนก็คือดูทีวีวันนั้นรายการอะไรซักอย่างจำไม่ได้มีผู้หญิงคนนึงมาตีจิมโชว์ ผู้หญิงคนนี้นำ คนตรีไทยมาประยุกต์เล่นเพลงสากล ฟังแล้วรู้สึกชอบมากๆ และคิดว่าการตีจิมดูน่าสนใจเลยสนใจ เพราะมันดูเหมือนจะดีไม่ยากมาก เลยเริ่มเสิร์ชหาในอินเทอร์เน็ต หาข้อมูล ดูยูทูปคลิปสอนตีจิม และก็เจอโรงเรียนครูเก่งสอนตีจิมในอินเทอร์เน็ต อ่านประวัติครูเค้าแล้วรู้สึกว่าครูคนนี้เก่ง มาก ประสบการณ์ เดินทางมาแล้วทั่วโลกร่วมกับวงดนตรีต่างๆแสดงโชว์ ประวัติน่าสนใจมากๆ จึงลอง โทรไปสอบถาม พอได้พูดคุยก็รู้สึกได้เลยว่าผู้หญิงคนนี้ใจเย็น ใจดี น่าจะสอนเราได้ก็เลยนัดให้ครู เก่งมาสอนที่บ้าน เพราะว่าเราไม่สะดวกที่จะเดินทางไปเรียนข้างนอก

ภาคผนวก จ

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ ในงานวิจัยหัวข้อเรื่อง “ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลฯ”

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร
2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ
3. ปัจจัยใดที่ทำให้ผู้สูงอายุเลือกเรียนรู้หรือศึกษาในเรื่องเหล่านั้น

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ผู้สูงอายุในปัจจุบัน ควรที่จะมีการเรียนรู้หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

ควรจะมี เพราะว่าจะได้เป็นการฝึกสมองเพื่อไม่ให้เฉื่อย แล้วก็จะได้ออกกำลังกายไปในตัว พร้อมทั้งได้สังคมสำหรับผู้สูงอายุพอสมควร

2. การเรียนรู้ในเรื่องใดที่กลุ่มผู้สูงอายุมองว่าเป็นเรื่องสำคัญ

เรื่องการเกษตรคือ การดูแลต้นไม้ด้วยตัวเองในเบื้องต้นเช่นการทำปุ๋ยใช้เองในครัวเรือน เพื่อบำรุงต้นไม้ต่างๆ และให้มีลูกมีผลตามที่เรากำหนดไว้เช่น 5 ปีควรมีลูก 3 ปีควรมีมีดอกเป็นต้น ที่อยากรู้เรื่องนี้แล้วเคยดูช่วงต้นที่ออกมาใหม่ๆ ปริมาณค่อนข้างมาก แต่หลังจากนั้นเพียง 2 – 3 อาทิตย์ก็จะหล่นจนเกลี้ยงต้นก็ไม่ทราบสาเหตุ นี่ก็สาเหตุเบื้องต้น ว่าควรจะต้องเรียนเพิ่มเติมว่ามันเกิดอะไร อยากรู้ถึงสาเหตุจะได้แก้ปัญหาได้ การเรียนรู้เรื่องต้นไม้หรือการเกษตรสำหรับผู้สูงอายุ ก็อาจไม่ต้องทำแบบหนักมากเท่าที่คนสูงอายุจะทำได้ เช่นปลูกเป็นต้นไม้สวนครัว

เช่นพริก ข่า ตะไคร้ประมาณนี้ และก็ค่อยๆ ใ้มัน โตะ เอาตามที่กำลังของเรา และสามารถดูแลได้โดยที่ไม่เหนียวจนเกินไป

อยากเรียนรู้เพิ่มเติมในเรื่องสารอาหารในพืชแต่ละชนิด (อาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ)

3.ปัจจัยใดที่ทำให้ผู้สูงอายุเลือกเรียนรู้หรือศึกษาในเรื่องเหล่านั้น

อยากให้มีการอบรมเรื่องการดูแลรักษาต้นไม้ ควรมีผู้รู้มาสอนหรือมีอาสาสมัครของรัฐ มาแนะนำให้ความรู้เพิ่มเติม เพราะจะได้ทำให้ผู้สูงอายุได้มาพูดคุยพบปะสังสรรค์กัน ทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดและก็ช่วยกันพัฒนาตามแต่แต่ละคนจะมีความสามารถ

อยากเรียนรู้เรื่องสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เพราะว่าผู้สูงอายุทานอาหารต้องให้ความระมัดระวังค่อนข้างสูง เราจะได้รู้ว่าตัวไหนที่ควรลด ตัวไหนที่ควรทานประจำ เช่นตัวไหนที่มีน้ำตาลเยอะ ก็ควรจะน้อยหน่อย ตัวไหนที่ดีกับระบบร่างกายเช่นขับถ่ายดี สุขภาพผิวพรรณดี ตัวนั้นก็อาจจะต้องทานบ่อยหน่อย จะได้ดูแลสุขภาพของตัวเองและครอบครัว หรืออาจขยายผลไปยังเพื่อนบ้านที่สนิทกันหรือเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ต่อกัน และเพื่อเป็นสังคมของคนสูงอายุเพื่อที่จะไม่ได้ต้องมานั่งอยู่คนเดียว มองแต่ต้นไม้ จะได้มีสังคม และเป็นเพื่อนคุย เพราะถ้าอยู่คนเดียวแล้วระบบความจำมันจะแย่ง

ภาคผนวก